

BIBLIOTEKS BLADET

HELA NORBERG
BERÄTTAR

Biblioteket anlitar
författare och
hoppas på läsning.

ESSÄ: FRÄMJANDET
ÄR OFTA POLITISKT

Men människor läser
ändå som de vill.

LÄSNUMRET

Välvillig fostran som sällan lyckas

*Ständiga politiska
satsningar har klen effekt.
Hur ska läsarna bli fler?*

NATUR &
KULTUR

Vi ger inte bara ut böcker. Vi finns till för att fler ska kunna engagera sig i samhället.

Varje gång du väljer Natur & Kultur är du med och bidrar till något större.

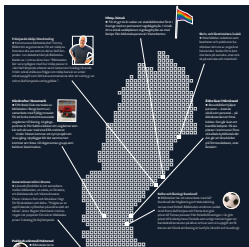
Vi är en oberoende stiftelse som ska göra skillnad i samhället. Förutom att inspirera till läsande och lärande använder vi vårt överskott till att stärka röster i det demokratiska samtalet.

Läs mer om våra samarbeten, stipendier och priser på nok.se

Vi ger ordet till fler.

22

Epa-traktorer
i Svenstavik,
fotboll i
Sundsvall
– läsande
stimuleras på
många sätt.

6 FÖRORD / LÄSNUMRET

8 LÄSFRÄMJANDET – ETT OMÖJLIGT UPPDRAG?

22 PERSPEKTIV: LÄSNING FRÄMJAS I HELA LANDET

24 INTERVJU: MAGNUS PERSSON OM "DEN GODA LITTERATUREN"

32 NORBERG SATSAR PÅ BERÄTTANDE OCH HOPPAS PÅ LÄSNING

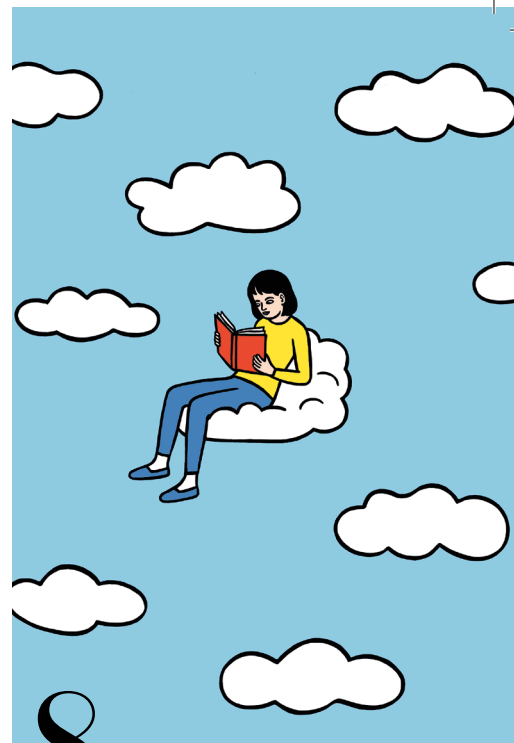
39 LEDER BERÄTTANDE TILL LÄSNING?

42 ESSÄ LÄSANDETS POLITISKA HISTORIA

51 BIBLIOTEKEN PÅ BOKMÄSSAN

53 UTVALT FRÅN BIBLIOTEKSBLADET.SE

58 SISTA ORDET: KARIN LINDER OM ATT IFLA MÅSTE FÖRÄNDRAS

Ständiga satsningar
på läsfrämjande,
men ändå är trenden
negativ. Hur ska det
skrivna ordet vinna
uppmärksamhet?

DET HÄR NUMRET

Väckte känslor med "myten
om den goda litteraturen".

32

Norberg berättar
– och biblioteket
hoppas att det
leder till läsning.

42

Läsandets
politiska
historia
– essä av
Linnéa
Lindsköld.

MEDVERKAR I NR 3/2022

Foto: Charlotta Kåks Röshammar

Martin Röshammar, reporter

MARTIN RÖSHAMMAR, reporter på Biblioteksbladet, är också frilansjournalist och författare, född och uppvuxen i Mölndal söder om Göteborg. Bor i Stockholmsförorten Östberga sedan elva år tillbaka.

I våras kom läroboken *Att intervju – Att fråga är att lyssna* ut och nu i höst är det dags för hans fjärde bok, *På Anfjelds bakgård*, en reportage- och guidebok om fotbollen och dess människor i och kring Liverpool och Manchester. Den fotboll som spelas med helt andra förutsättningar än de stenrika Premier League-stjärnornas hårdbevakade matcher med miljoner tv-tittare.

Chefredaktör & ansvarig utgivare

Thord Eriksson
thord@biblioteksbladet.se

Art Director

Christian Williamsson [A4]

Webb/reporter

Annika Clemens
annika.clemens@a4.se

Medarbetare i detta nummer

Soledad Cartagena, Helena Davidsson Neppelberg, Åke Ericson, Kolbjörn Guwallius, Viktor Gård-säter, Julia Lindemalm, Linnéa Lindsköld, Martin Röshammar.

Omslag: Helena Davidsson Neppelberg

Prenumeration på BBL

För medlemmar i föreningen ingår BBL i medlemsavgiften. 350 kr för enskild medlem (heltidsstuderande och pensionärer 175 kr). Övriga (inom Sverige) betalar 550 kr (utom Sverige 700 kr).

Tryck

Norra Skåne Offset, Hässleholm
ISSN: 0006-1867

Produktion

A4 Text & Form AB producerar Biblioteksbladet/Biblioteksbladet.se för Svensk biblioteks-förening. Redaktionen förbehåller sig rätten att korta och redigera manus. För obeställt material ansvaras ej.

Annonskontakt

Victoria Pettersson
victoria.pettersson@mediakraft.se
0735-11 81 79

Moms utgår ej.

Biblioteksbladet är TS-kontrollerad.

www.biblioteksbladet.se

Svensk biblioteks-förening är en ideell förening med uppgift att främja svensk biblioteksväsen. Biblioteksbladet speglar föreningens verksamhet, åsikter och ställningstaganden men har också till uppgift att väcka egen debatt genom att ge utrymme åt andra åsiktsyttringar. Tidningen har en fri och självständig roll och bedrivs med tryckfrihetsförordningen som grund.

DEN STORA BOKFESTEN ÄR TILLBAKA!

Kära bokälskare! Vi vet att ni har längtat i två år nu. Det har vi också! Sista helgen i september är bokfesten tillbaka – med full kraft! Vi lovar att mycket kommer att vara som vanligt – författarna, böckerna, mötena, samtalen. Men vi lovar också att bjuda på många överraskande nyheter! I år sätter vi särskilt fokus på Sydafrika, Klimatkrisen, Crimetime samt ett extrainsatt tema, Röster från Ukraina.

Planera ditt besök! Gå in på bokmassan.se, botanisera i programmet och skapa ditt personliga schema.

Vi ses i vimlet på Bokmässan 22–25 september 2022!

→ bokmassan.se/biljetter

2022
22–25
SEPT

BOKMÄSSAN
GÖTEBORG BOOK FAIR

Folkbibliotekens
fulla potential
som läsfrämjare
– används den?
Tillåt mig
tvivla.

Svenskarna ska bli ett mer läsande folk. Därför pågår Läslyftet i skolan, regeringen har nyss skapat ett läsråd och för att folkbiblioteken ska vässa sitt strategiska arbete och få en personal som är professionellt stärkt finns det treåriga projektet Läsfrämjandelyftet. I det här numret av Biblioteksbladet tittar vi bland annat på den politiska viljan bakom dessa satsningar. Varför är läsning politiskt?

Trots allt bekymrat utredande genom åren, alla propositioner och projektmedel som mödosamt administreras av Statens kulturråd kan jag inte frigöra mig från känslan att statsmakterna samtidigt hindrar olika bibliotekstyper från att fullt ut ha betydelse för läsningen i Sverige.

Det är naturligtvis absurt.

Att skolbibliotekens potential inte nyttjas effektivt vet alla. Skolminister Lina Axelsson Kihlblom sa i vintras till Biblioteksbladet att hon bar Gustav Fridolins förslag om bemanning i sin handväska – och där har det uppenbarligen blivit liggande sedan dess. Drygt ett och ett halvt år efter att betänkandet lades fram lyser de skarpa beskederna med sin frånvaro (med reservation för eventuella vallöften som mot förmodan har lagts fram efter den här tidningens pressläggning).

Att inget händer trotsar allt förnuft.

Att politiker samtidigt är angelägna om att alltid förklara bibliotek sin kärlek får alltihop att framstå som direkt bisarrt.

DET ÄR INTE BARA i skolan som biblioteken inte ges förutsättningar att bidra med hela sin potential. Inför det här numret skickade Biblioteksbladet ut en enkät med frågor om hur mycket folkbibliotekens personal kan läsa på sin arbetstid. Det kom tyvärr så

få svar att det inte går att dra stora växlar på enkäten, men resultatet är ändå intressant:

Drygt hälften att de som svarade uppgav att de inte har någon tid alls för läsning under sina ordinarie arbetsdagar.

Nästan lika många kan ägna mellan noll och fem arbetstimmar per vecka åt läsning.

Åtta av tio som svarade på enkäten anser att de inte har tid att hålla sig à jour med aktuell bokutgivning.

HÄR ÄR ALLTSÅ en allmänt omhuldad yrkesgrupp – vem älskar inte bibliotekarier? – vars betydelse för att stimulera svenskarna till mer läsning ständigt lyfts fram. Men själva ges de ingen eller försvinnande lite arbetstid åt att ägna sig åt den omvärldsbevakning som borde vara central i deras uppdrag.

Konstigast av allt är nog att jag nästan aldrig har hört bibliotekspersonal beklaga sig över detta. Återstår att begripa om det är mina föreställningar om yrkets innehåll som inte stämmer, eller om tystnaden är ett utslag av resignation. Jag blir tacksam om ni hör av er till mig på thord@biblioteksbladet.se och berättar.

Tills vidare tillåter jag mig att tvivla på att folkbibliotekens läsfrämjande potential utnyttjas fullt ut.

Thord Eriksson | Chefredaktör och ansvarig utgivare

Ett omöjligt uppdrag?

TEXT KOLBJÖRN GUWALLIUS ILLUSTRATION HELENA DAVIDSSON NEPPELBERG FOTO VIKTOR GÅRDSÄTER

Svenskarnas läsande är ständigt föremål för bekymrade utredningar och politiska satsningar. Men trots alla ansträngningar är trenden negativ, särskilt bland unga. Hur ska det skrivna ordet vinna fler människors uppmärksamhet?

ret var 2012. Kulturminister Lena Adelsohn Liljeroth stod på Bokmässans scen tillsammans med Tomas Lidman, ordförande i den statliga utredningen *Läsandets kultur* och tidigare riksbibliotekarie. Han räckte över den 1,2 kilo tunga luntan till den leende ministern, som sa att hon hoppades att han var stolt över resultatet.

Bakgrunden till utredningen var förändrade läsvanor under de föregående decennierna till följd av den snabba tekniska utvecklingen. Svenskarna tog del av skriven text på andra sätt än tidigare.

FÖRVÄNTNINGARNA inom Litteratursverige beskrevs allmänt i medierna som höga. Utredningen fick också ett varmt mottagande från flera håll. Så vad hade man kommit fram till?

Utredarna konstaterade att litteraturens ställning ”på många sätt” var god. Läsvanorna låg på en stabilt hög nivå och det publicerades ”mer litteratur än någonsin”. Men de refererade samtidigt undersökningar som tydde på ett minskande intresse för litteratur bland barn och unga och på en negativ tendens när det gällde

läsförståelsen. Pisaundersökningarna, där 15-åringars kunskaper inom läsförståelse, naturvetenskap och matematik återkommande mäts i 80 länder, påvisade fallande resultat i Sverige. Regeringen såg med oro på svenska elevers läsförståelse, som inte längre låg över OECD-genomsnittet.

Även utredarna uttryckte oro över ungas läsning. Läsfärdigheten, alltså förmågan att läsa tillfredsställande, hade minskat påtagligt. Utvecklingen var särskilt tydlig bland pojkar. Läsförståelsen beskrevs också som begränsad.

FÖR ATT BIDRA till att bryta trenden föreslogs ett ”läslyft” med målet att alla oavsett bakgrund och förutsättningar skulle ha god läsfärdighet och tillgång till litteratur. Det skulle nås bland annat genom kompetensutveckling för lärare och samordning av läsfrämjande arbete utanför skolan. Till 2018 ville man se mätbara resultat när det gällde barns och ungas läsfärdighet och läsmotivation. Fler skulle ta del av litteratur regelbundet och kunskapen om läsningens betydelse skulle öka bland dem som läste lite.

Man föreslog ”läsombud” på försök som skulle stärka läsandet i förskolorna, kompetensutveckling för lärare och skolbibliotek bemannade med bibliotekarier.

Utredningen speglade en stark övertygelse om läsandets betydelse, både som egenvärde och som en del i en generell språklig förmåga. En utvecklad läsförståelse är också viktig för att vara framgångsrik i skolan och för att delta i det demokratiska samtalet, slog utredningen fast.

Tillgången till bibliotek av olika slag angavs som central för läsfrämjandet. I samband med att utredningen presenterades såg ordföranden Tomas Lidman vissa

»Man har hela tiden pratat om att folk har läst på fel sätt.«

orosmoln. Han beklagade sig över bristen på ekonomiskt reformutrymme till läsfrämjande satsningar.

Sedan dess har det gått tio år.

DET LÄSFRÄMJANDE arbetet inleddes långt innan internet började konkurrera med böckerna. Åse Hedemark är lektor i biblioteks- och informationsvetenskap och har forskat om hur politiken när det gäller barns och ungas läsning har utvecklats under efterkrigstiden.

– Under de tidiga åren pratade man inte om läsfrämjande utan om att tillgängliggöra det som sågs som den goda litteraturen, berättar hon.

Fokus låg då på bokdistribution. Om man lyckades distribuera bra litteratur till alla – framför allt böcker av etablerade svenska författare – skulle de också vilja läsa den och därigenom utvecklas till goda, läsande medborgare. Kvalitetslitteraturen ställdes mot det som kallades för skräp- och kiosklitteratur.

Men det visade sig att det inte var så enkelt som att göra litteraturen tillgänglig. Medan politiken under 1970- och 1980-talen alltmer inriktades på aktivt läsfrämjande för barn och ungdomar släpptes gradvis tanken på att böckerna måste vara uppbyggliga.

– Det gjordes läsvaneundersökningar på 60-talet och början av 70-talet som visade att läsandet inte styrs av tillgången på god litteratur. Trots en god tillgång till kvalitetslitteratur visade undersökningarna att även välutbildade läste annan litteratur, det som sågs som skräplitteratur, säger Åse Hedemark.

Efter hand började man inom politiken ifrågasätta om tillgång till god litteratur var tillräckligt för att etablera goda läs-

vanor. Tanken var fortfarande att barn genom läsning skulle utvecklas på ett bra sätt och bli goda, läsande medborgare som vuxna. Men det har skett ett skifte från fostran av litterär smak till ett fokus på läsförmåga. Den ansågs stimuleras bäst genom ett mer aktivt läsfrämjande än vad som tidigare varit fallet.

– Man har hela tiden pratat om att folk i någon mening har läst på fel sätt. Det har alltid funnits ett intresse av att styra läsningen eftersom man inte tycker att folk läser tillräckligt mycket, på rätt sätt eller rätt saker. ➤

»Man får ett kortare liv och uppnår inte sin potential om man inte får ett vettigt språk.«

► Varför vill man styra läsandet?

– Lästande kopplas ihop med väldigt starka värden. Man ser att det är bra för nationen om man har en befolkning som kan läsa, man kan ta del av utbildningen och bidra till BNP. Det finns starka värden kopplade till läsning, säger Åse Hedemark.

SEDAN UTREDNINGEN 2012 har många farhågor om sjunkande läsfärdighet besannats. Den långsiktiga trenden är att barn och unga läser allt mindre trots att satsningar som Läslyftet, ett resultat av litteraturutredningen, är bestående med årliga anslag som fördelas av Skolverket.

När Pisaundersökningen för 2012 presenterades slog Sverige nytt bottenrekord, vilket rönt stor uppmärksamhet. Resultaten förbättrades i de två följande undersökningarna och Sverige ligger nu återigen över OECD-genomsnittet. Den internationella trenden när det gäller läsförståelse är svagt sjunkande. Men det är inte därför Sverige har tagit sig upp över medelnivån, det hade man gjort ändå.

Sveriges ökning går även mot strömmen i Norden. Trenden är jämn i Norge och Danmark och mer tydligt fallande i Finland. I Finland ligger dock resultaten trots tappet ännu över Sveriges, medan Danmarks och Norges ligger något under.

2022 års tester genomfördes under våren, men resultaten presenteras först i december nästa år.

En ny läsutredning, Läsdelegationen, tillsattes några år senare. 2018 presenterades den med titeln *Barns och ungas läsning*. Ett av utredningens förslag var att ett "läsråd" skulle inrättas för att samordna den läsfrämjande verksamheten, med ledamöter utsedda av regeringen. Konceptet läsfrämjande sammanfattades med att hinder för läsning ska minimeras, att man ska stärka identiteten som läsare och på olika sätt öka tillgången till litteratur.

I Kulturrådets uppdrag att förbereda inrättandet av ett läsråd konstaterades att viljan och förmågan att läsa är den viktigaste inom bildningspolitiken. Frågan kallades rentav för "bildningspolitikens motsvarighet till klimatfrågan".

LÄSRÅDETS VERKSAMHET påbörjades som en del av Kulturrådet för ett år sedan. I uppdraget ingår utvärderingar, uppföljning, omvärldsbevakning och kunskapsspridning.

Katti Hoflin, kulturchef i Västra Götalandsregionen och tidigare stadsbibliotekarie i Stockholm, ledde Läsdelegationen. Hon har också utsetts till en av läsrådets första ledamöter.

– Min förhoppning är att det ska bli en verkstad, inte en diskussionsklubb. Det här är en ödesfråga för demokratin, inte bara för den enskilda utan för hela samhället. Man får ett kortare liv och uppnår inte sin potential om man inte får ett vettigt språk. Vi kan inte bara rulla tummarna och titta på, säger hon.

Hittills har det dock mest varit möten. Läsrådets ledamöter kommer att vara på Bokmässan och hoppas att där samla in ►

FORSKAR OM LÄSNING

Åse Hedemark har studerat politiken kring barns och ungas läsning. "Det har alltid funnits ett intresse av att styra läsningen eftersom man inte tycker att folk läser tillräckligt mycket, på rätt sätt eller rätt saker."

- relevanta idéer från yrkesverksamma. Men hur ska det gå från snack till verkstad? Katti Hoflin vill avvakta med att konkretisera det tills läsrådets första årsrapport blir klar omkring årsskiftet.

– Men det är inte rimligt att sitta på ett mandat utan att få någonting gjort. Vi ska ta del av det som vi vet fungerar läsfrämjande och vad vi borde sluta med, utifrån vad aktörer säger. Det är till exempel viktigt med bemannade skolbibliotek. Vi ska också vara en nagel i ögat på regeringen och föreslå saker som bör göras, trycka på och vara obekväma.

Ännu en utredning som Katti Hoflin vill ta fasta på är Gustav Fridolins skolbiblioteksutredning från 2021, där just bemannade skolbibliotek är en huvudfråga.

– Det är bra förslag, det finns inget att vänta på, säger Katti Hoflin.

TROTS MÅNGA FÖRSÖK att bromsa utvecklingen tycks ungas läsande fortsätta att minska. Enligt Pisa 2018 ansåg två av fem 15-åringar att läsning var slöseri med tid. Tre av fem läste bara när de måste. Det fanns en sjunkande trend när det gällde läsning av skönlitteratur liksom tidskrifter och dagstidningar, men en ökande trend när det gällde att ta del av nyheter på internet. Totalt sett var det dock en nedgång i antalet tillfällen som elever tog del

av nyheter från någon källa. Det minskade intresset för läsning var tydligare i Norden än i OECD-genomsnittet.

Enligt Statens medieråds rapport *Ungar & medier 2021* har ungas läsning minskat i omfattning under lång tid när det gäller tidningar och böcker. I stället ökar användningen av sociala medier.

Bokläsandet bland unga ökade dock under 2021, enligt en nyligen publicerad rapport från SOM-institutet vid Göteborgs universitet. En starkt bidragande orsak tros ha varit coronapandemin och de restriktioner som följde av den.

Sammantaget är tendensen alltså inte entydig även om det mesta pekar på att läsandet över tid minskar bland barn och unga. Så frågan är om de läsfrämjande insatserna överhuvudtaget fungerar. Eller om det hade sett ännu värre ut utan dem?

– Det är inte helt lätt att mäta resultaten alla gånger och det är inte en exakt vetenskap. Samma form av läsfrämjande kan fungera väldigt olika beroende på vilka människor som deltar. Man måste vara flexibel och öppen, säger Katti Hoflin.

FÖRUTOM DE STATLIGA initiativen görs flera fristående läsfrämjande insatser. Författaren och journalisten Pascal Engman grundade år 2020 en stiftelse för att främja läsande bland barn och unga. Det började med ett författarbesök på en gymnasieskola i Sundsvall. Han bad de elever som läser böcker på fritiden räcka upp handen. Av 250 elever var det bara en som gjorde det. Han bestämde sig efter samråd med en vän för att börja dela ut pris till "årets läsfrämjare".

– Vi ville fokusera på den klassiska sortens eldsjäl som jobbar i motvind men inte släpper frågorna, berättar han. ►

»Samma form av läsfrämjande kan fungera väldigt olika beroende på vilka människor som deltar.«

HITTILLS MEST MÖTEN

Katti Hoflin ledde Läselegationen som bland annat föreslog ett statligt läsråd – där hon själv nu har en plats. "Min förhoppning är att det ska bli en verkstad, inte en diskussionsklubb."

»Att från så unga år som möjligt sänka tröskeln till läsning ... det är bara så man kan få människor att gilla böcker.«

► Engagemanget kommer ur hans egen bakgrund, där läsande har spelat en stor roll. Han säger att han har lärt sig allt han kan den vägen snarare än via traditionella yrkesutbildningar. Skolan har enligt Pascal Engman en viktig roll för att sänka trösklarna för läsande. Han vill inte lägga sig i exakt hur, men han tror på att sätta böcker i händerna på barnen som de faktiskt uppskattar snarare än att välja ut litteratur av en viss sort som alla ska läsa.

Han tror också att framgångsrika personer som signalerar att de läser kan inspirera unga. Det kan ske till exempel genom att de lägger upp bilder på sociala medier där de läser eller bara genom att det syns en bokhylla i bakgrunden på några av deras foton.

– Jag är varken politiker eller pedagog, jag är bara en lekman i det här. Men att från så unga år som möjligt sänka tröskeln till läsning så att det inte blir en svår och jobbig uppgift, det är bara så man kan få människor att gilla böcker.

STIFTELSEN HAR DELAT ut pris två gånger till personer som har gjort insatser för deras läsning. Stipendiekommittén prioriterar uthålliga och långsiktiga insatser. Förra året gick priset till Anneli Glamsare,

som har arbetat med läsfrämjande i socialt utsatta områden i Botkyrka kommun i 40 år. I år gick det till Eva Holmström, som nyligen har gått i pension efter att ha varit ansvarig för biblioteksfilialen på Folkets hus i Söråker, en ort med 2 400 invånare i Timrå kommun i Medelpad.

EVA HOLMSTRÖM är varken bibliotekarie eller lärare utan hade en bakgrund som mentalskötare när hon kom till Folkets hus genom engagemang i ett kulturprojekt för barn och unga. Hon tog ansvar för biblioteket, som drivs på uppdrag av kommunen.

Hennes recept för att få barn och unga att läsa är att hitta fram till deras läslust.

– De ska tycka att det är roligt att läsa och komma över tröskeln där man kommer på att det är kul. Det finns ingen bättre drivkraft till lärande än lust, säger hon.

Men för att nå dit måste man föra en dialog med varje enskilt barn som har svårt att ta steget och börja läsa.

– Man måste tycka om och intressera sig för barnen. Vem är du som står framför mig nu? Det finns inte en bok som passar alla. Det gäller särskilt för dem som har det knöligt. Andra hittar alldeles själva och behöver bara få det uppdukat.

En annan viktig framgångsfaktor i Söråker har varit tillgängligheten. Biblioteket har öppet när Folkets hus har öppet, vilket ibland har inneburit att det stänger vid midnatt på helgerna. Och folk kommer faktiskt in och lånar böcker även vid sådana tider.

Pascal Engmans stiftelse har en öppen nomineringsprocess och 85 procent av förslagen på pristagare är kvinnor. Grundaren ser det som ett problem eftersom han menar att pojkar behöver manliga före- ►

TAGIT EGET INITIATIV

Författaren och journalisten Pascal Engman har grundat en stiftelse för att främja läsande bland barn och unga. "Vi vill fokusera på den klassiska sortens eldsjälar som jobbar i motvind men inte släpper frågorna."

- bilder som värdesätter läsning. När pojkar inte läser halkar de efter flickor i skolan. Det kan bli avgörande för att de hamnar i utanförskap och kriminalitet.

I EN DEBATTARTIKEL i juni 2022 efterlyste Sveriges författarförbunds ordförande Grethe Rottböll, generalsekreteraren i Svensk biblioteksförening Karin Linder och ordföranden i Läromedelsförfattarna Per Kornhall andra satsningar än de som de upplever görs. De kritiserade satsningar på tillfälliga projekt, inrättandet av läsrådet och kompetensutveckling för skolpersonal. I stället borde man satsa på ändamålsenliga läromedel i skolan och skolbibliotek med utbildade bibliotekarier.

Läsrådets Katti Hoflin tror dock att man kommer att göra skillnad. Men hur ska man nå dem som står längst från litteraturen, som inte själva visar något intresse för böcker?

– Det är egentligen inte så svårt. Men man måste ge sig ut från sitt babelstorn och vara där människor är. Tar man sig tid att vara i alla delar av staden så kommer man att kunna få igång relationer med

olika grupper. Barn vill ofta prata och blir snarare förvånade och glatt överraskade när någon har tid att lyssna på dem.

NÄR ORDFÖRANDEN i den tioårsjubilerande litteraturutredningen, Tomas Lidman, tänker tillbaka är han fortfarande nöjd med den. Han konstaterar att de trots snäva budgetramar lyckades påverka det läsfrämjande arbetet.

– Min personliga uppfattning är fortfarande att det är en väldigt bra utredning, även om förslagen var få. Det var en bra inventering av situationen för upphovsmän och kvinnor. Men vi fick inte lägga förslag som fördyrade och det begränsade oss. Våra förslag har nog ändå haft stor bärighet när det gäller senare förslag om skolbibliotek med utbildade bibliotekarier och att man i tidig ålder sätter igång med läsfrämjande verksamhet.

Trots att läsandet har minskat bland unga tror Tomas Lidman att litteraturen har en framtid. Han tycker också att e-böcker och ljudböcker är bra komplement till tryckta böcker. De kan bidra till att folk tar del av litteratur i nya situationer. Det viktiga är läsandet som sådant.

– Det skrivna ordet har definitivt en framtid, det trodde vi då och det tror jag nu. Det går inte att ersätta med någonting annat, vad skulle det vara? Man märker att folk som inte läser böcker ofta har svårt att uttrycka sig i olika sammanhang. Läsandet och skrivandet är helt nödvändigt. Som gammal bibliotekarie tror jag stenhårt på boken.

Decennier av läsutredningar – ett urval

1984 | Läs mera!

Utredarna i 1982 års bokutredning vill se långsiktiga insatser för läsfrämjande via skola och bibliotek.

1995 | Kulturpolitikens inriktning

En bibliotekslag föreslås för att säkra rätten till tryckt information och avgiftsfria boklån samt stärka intresset för läsning. En lag införs året därpå. Tidigare har lagreglering av bibliotek förkastats, bland annat med argumentet att staten inte ska blanda sig i kommunala angelägenheter i onödan.

2006 | Tänka framåt, men göra nu

Förslag om utökat uppdrag för länsbiblioteken att hitta nya former för läsfrämjande.

2021 | Skolbibliotek för bildning och utbildning

Gustav Fridolins delbetänkande med förslag på utökad bemanning och tillgänglighet på skolbiblioteken.

2018 | Barns och ungas läsning

Ett "läsråd" ska inrättas för att främja barns och ungas läsning.

2012 | Läsandets kultur

Förslag om flera läsfrämjande insatser, bland annat ett "läslyft".

Corona vände trenden

◆ Statens medieråds rapport *Ungar & medier 2021* visar att färre än var tionde 13–18-åring dagligen läser tidningar eller böcker på fritiden. Det är en halvering sedan 2012, då fler än var femte läste varje dag.

Bland yngre barn är det fler som läser. Var femte 9–12-åring uppger att hen läser varje dag. Men även i den gruppen finns en minskning, från knappt var tredje 2012.

Det finns en medvetenhet bland unga om att de inte läser. Omkring hälften av 9–18-åringarna anser själva att de lägger för lite tid på läsning, och antalet

som tycker så har ökat över tid.

Siffrorna kan jämföras med användningen av sociala medier. Från 14 års ålder tillbringas omkring hälften av flickorna mer än tre timmar om dagen på sociala medier. I princip samtliga unga använder en mobiltelefon dagligen från 11 års ålder.

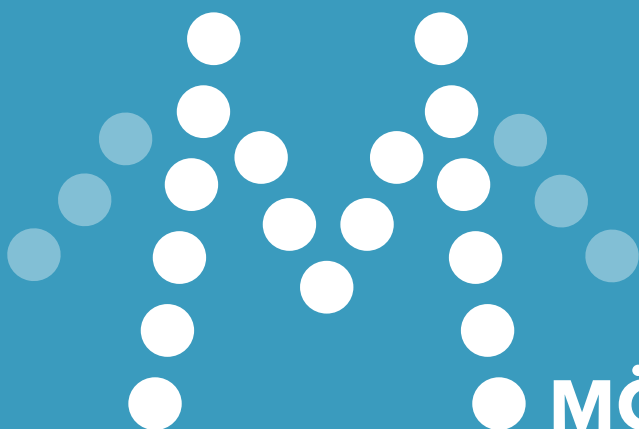
◆ Den senaste antologin från SOM-institutet som publicerades i somras, innehåller ett kapitel om läsning. Resultaten pekar mot ett ökat bokläsande

bland unga, bland annat som följd av coronapandemi och restriktioner. Bokförsäljningen ökade med mer än sex procent under 2021, varav merparten under det första halvåret.

Läsningen ökade också, mest i gruppen unga vuxna (16–29 år). Sex procentenheter fler i

den gruppen läste tryckta böcker varje månad. SOM-institutet konstaterar att urvalet av svarande kan förklara en del av variationen och att man därför behöver följa utvecklingen över flera år för att skönja en eventuell trend.

● **MÖTESPLATS**
PROFESSION
FORSKNING 2022
Borås 9-10 november

BIBLIOTEKARIE!

DÅ.
NU.
SEN.

Pelle Snickars, professor i digitala kulturer och **Cecilia Andersson**, forskare och lärare i biblioteks- och informationsvetenskap, båda vid Lunds universitet, är årets huvudtalare till Mötesplats Profession - Forskning.

Läsning från norr till söder

Bibliotekens läsafrämjande pågår överallt, hela tiden. Här är ett urval av projekt och permanenta verksamheter.

Hbtq+ i Umeå

♦ För drygt tio år sedan var stadsbiblioteket först i Sverige med en permanent regnbågshylla. I Umeå drivs också webbplatsen regnbågshyllan.se med lästips från bibliotekspersonal i Västerbotten.

Främjande inköp i Nordmaling

♦ Kommunens bibliotekschef Tommy Bildström argumenterar för att inköp av litteratur ska ses som en del av läsafrämjandet. I en debattartikel på Biblioteksbladet.se i vintras skrev han: "Biblioteken bör vara tydligare med hur inköp passar in i det läsafrämjande arbetet samt tanken om livslångt lärande. Vi bör också ställa oss frågan om inköp bara är en enkel arbetsuppgift som lätt kan automatiseras eller ett verktyg i en större läsafrämjande verktygslåda."

Hästkrafter i Svenstavik

♦ Epa Book Club startades av biblioteken i Bergs kommun i samarbete med Fjällgymnasiet för att locka motorintresserade ungdomar till läsning. Utgångspunkten är Pär Sahlin's böcker om ungdomar som kör och skruvar med sina Epa-traktorer. Under hösten kommer ett nytt projekt att dras igång. Upplägget blir detsamma men kommer att riktas till någon annan grupp som behöver lässtimulans.

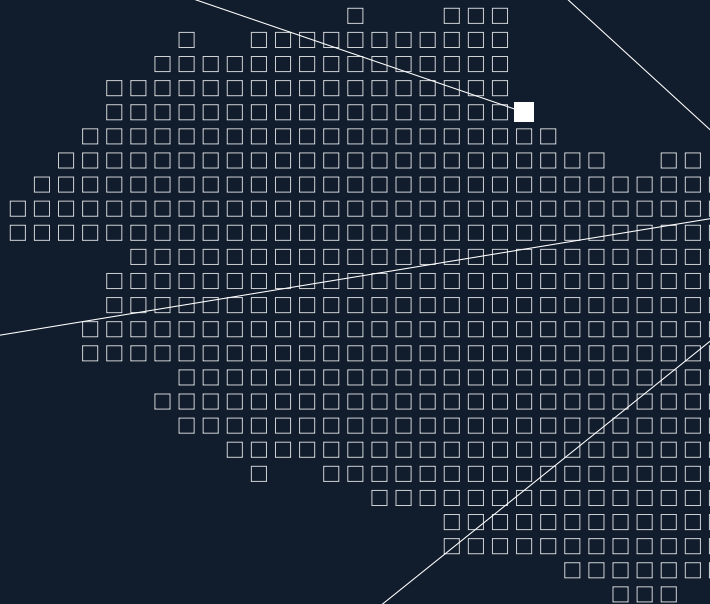

Äldre läser i Härnösand

♦ Bonusbibblan hjälper personer – boende såväl som personal – på äldreboenden att hitta böcker. Det går även att beställa bokprat. På sex platser i kommunen finns så kallade bybibliotek där det går att låna böcker på förtroendebasis, utan lånekort.

Striv- och lässtimulans i Luleå

♦ Här ligger Polarbibblös redaktion som bearbetar och publicerar berättelser skrivna av unga över hela landet. Sedan förra året inte bara på svenska, utan också på samiska och meänkieli.

Generationer möts i Grums

- ◆ *Läsande förebilder* är ett samarbete mellan biblioteket, en skola, en förskola, ett äldreboende och Västanå teater. Elever i årskurs fem och åtta läser högt för förskolebarn och äldre. "Präglad av en uppriskande nyfikenhet på andras sätt att tänka", skrev Region Värmland i motiveringen när projektet förra året tilldelades priset *Tvådrag för läsförämjande*.

Podd och svårmod i Halmstad

- ◆ Bibliotekarierna Elisabeth Skog och Jeanette Malm gör *Bibliotekspodden* och anordnar *läsecirkeln Dikter för svårmodiga* dit det är kö. De driver även biblioterapigrupper i samarbete med psykiatrik, äldreomsorgen, socialtjänstens behandlingsenhet och Hallands konstmuseum.

Läsning för hjärntrötta i Lomma

- ◆ Samarbete mellan en bibliotekarie och en logoped där fullbokade läsecirklar vänder sig till personer med långvarig hjärntrötthet orsakat av till exempel hjärnskada, stress eller utbrändhet. Tempot är långsammare än i andra shared reading-grupper och tonvikten ligger mer på samtal om texten än om texten i sig.

Samarbete med museer i Vetlanda

- ◆ *Bilderbokens möjligheter* är ett samarbete mellan biblioteket, Vetlanda museum och kommunens förskolor. Förskolorna har fått bopaketet med böcker av författaren Per Gustavsson och barnen har besökt museets utställning med hans bilder. Det barnen sedan har skapat själva har också ställts ut på museet.

Bollar och läsning i Sundsvall

- ◆ Biblioteket har ett samarbete med GIF Sundsvall där högläsning och bokutdelning varvas med fotboll. Biblioteket utnämner sedan 2018 Årets läsföräldra och första året gick priset till Kullerbyttans förskola som enligt motiveringen tar barnboks litteraturen på allvar och ser som sin uppgift att få barnen att förstå att läsning är lustfyllt, lärorikt och livsviktigt.

Tidig språkutveckling i Stockholm

- ◆ I samarbete med logoped och barnhälsovården har Regionbibliotek Stockholm vidareutvecklat *Språktåget*. Materialet ska hjälpa bibliotek, logopedi och hälsovård att stimulera föräldrar att prata, ramsa och sjunga med sina barn från att de är nyfödda. Andra regioner har anslutit sig för att ta del av materialet.

Bred satsning i Katrineholm

- ◆ *Katrineholm läser!* drog igång i våras och målet är att så många som möjligt i kommunen ska "läsa samma böcker och få en gemensam läsupplevelse som både breddas och fördjupas av en rad olika aktiviteter". Under hösten blir det bland annat högläsning på äldreboenden, pop up-bibliotek och på höstlovet workshop med författaren Lisen Adbåge.

Tio år sedan starten i Tibro

- ◆ När Västra Götalandsregionen genomförde *Sommarboken* som pilotprojekt 2012 var biblioteket i Tibro ett av fem som deltog. Under de tio år som gått har *Sommarboken* vuxit till en landsomfattande rörelse kretsande kring boktips, pyssel, lästärffar och påsar där deltagarna mellan åtta och tolv år kan samla sina låneböcker. I år medverkade cirka 250 bibliotek över hela landet.

Professorn har dämpat kritiken

Magnus Persson har hävdad att »myten om den goda litteraturen« är ett hot mot läsfrämjandet. Nu ingår han i regeringens läsråd. »Jag har nog taggat ner lite.«

TEXT SOLEDAD CARTAGENA BILD JULIA LINDEMALM

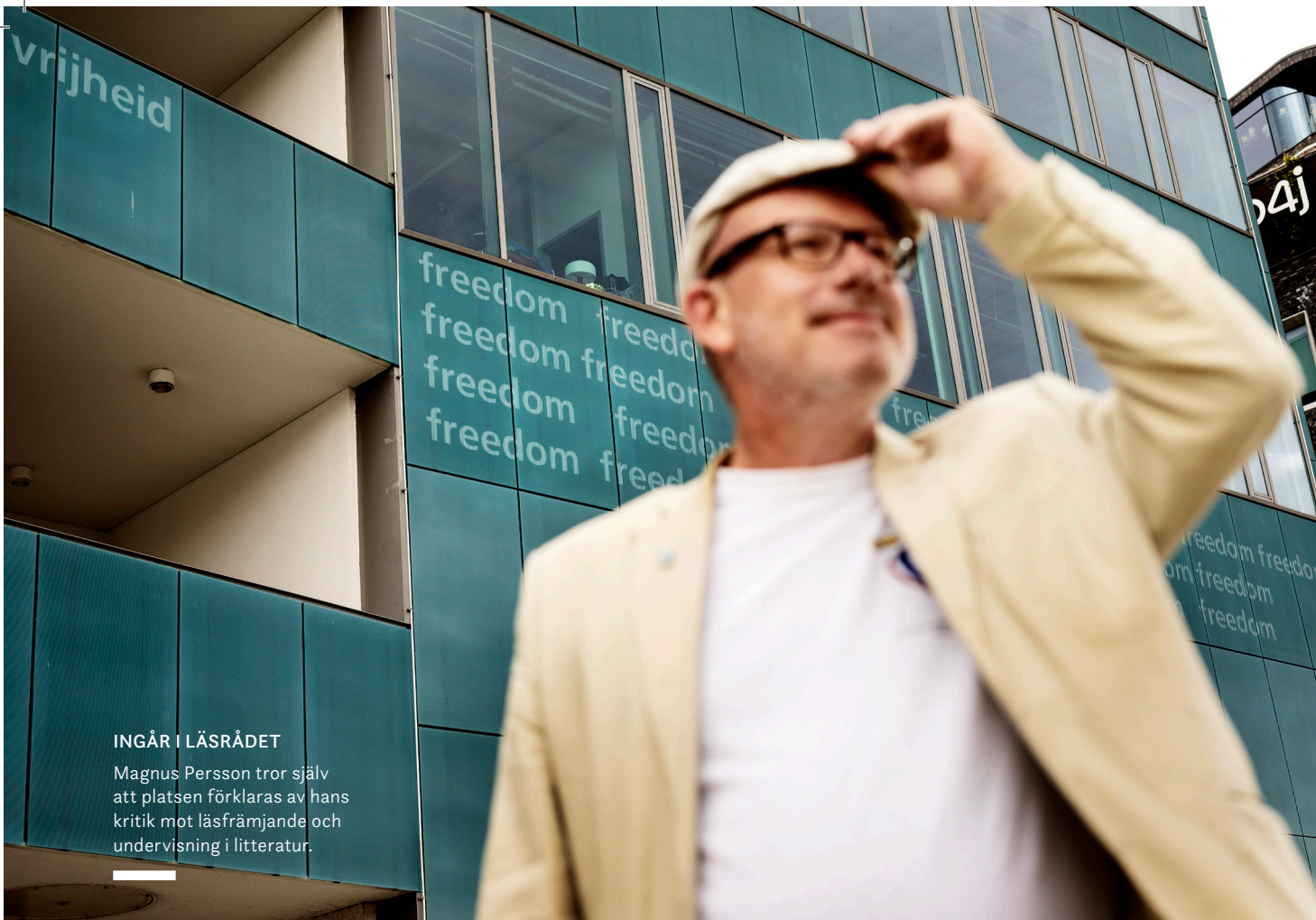
INTERVJU

VILL SE BÅDE OCH

För att nå nya läsare krävs ett nytt tänkande, anser litteraturprofessorn Magnus Persson. "Både nationell kanon och världslitteratur, både gamla och nya medier."

INGÅR I LÄSRÅDET

Magnus Persson tror själv att platsen förklaras av hans kritik mot läsfrämjande och undervisning i litteratur.

Magnus Persson har ägnat många år åt att kritisera nyttan med läsning. 2007 kom boken *Varför läsa litteratur?* där han diskuterade varför läsning ansågs vara så bra, särskilt i skolans svenskämne, både på grundskolan och gymnasiet, den akademiska disciplinen litteraturvetenskap samt svenskläraryrket. I kursplaner för svenskämnet har det funnits och finns ännu föreställningar om att läsning ger kunskap och stärker den kulturella och personliga identiteten. Litteraturpedagogiken byggde på en trist mekanisk trappstegsmodell att vissa böcker kan man läsa på de lägre trappstegen för då lär man sig hitta den riktiga litteraturen. Och trappan går bara åt ett håll, menar Magnus Persson.

– Och det är det som är problemet, nämligen att jag vill att man ska kunna gå både upp och ner.

I boken hävdar han att frågan om varför man ska läsa litteratur i svenskämnet var tätt sammankopplad med idén om det svenska kulturarvet och den svenska

nationella identiteten. Litteraturen användes som verktyg för assimilering till den svenska kulturen och svenska värdegrunder. Den ansågs främja goda kultur- och läsvanor, motverka odemokratiska värderingar och göra läsaren empatisk och tolerant.

EN DEL SVENSKLÄRARE och litteraturvetare uppfattade boken som kontroversiell och provocerande eftersom den kunde ses som att han ifrågasatte själva utgångspunkten för deras verksamheter.

– Men många tyckte också det var uppfriskande och tvingade fram nya tankar och diskussioner. Roligast tycker jag själv var att jag med boken satte "Varför läsa litteratur"-frågan på dagordningen i Sverige, en debatt som hållit på länge, särskilt i USA och England, men som jag alltså var först med att plantera i Sverige.

Fem år senare följde han upp *Varför läsa litteratur?* med *Den goda boken* där han spann vidare på tidigare idéer om läsningens kraft. Han vidgade

perspektivet så att det inte bara handlade om litteraturen i skolan utan även om läsning i andra sammanhang som exempelvis på folkbibliotek och i läsfrämjande verksamheter. Magnus Persson gick igenom dokument och policyer i skolans värld och på bibliotek, såg att litteraturen gavs enbart goda egenskaper och myntade då begreppet "myten om den goda litteraturen". Det var tydligt att propaganda, reklam, TV och rörliga bilder skulle granskas kritiskt, men inte skönlitteratur. Det fanns en dualistisk världsbild som sa att antingen var du på den goda sidan som är litteraturens sida, eller så var du på den dåliga sidan och höll på med dåliga saker som hotade litteraturen, som dataspel, film och tv. Och i takt med att tiden förändras dyker det upp nya fiender.

– Hela myten är paradoxal. Å ena sidan är litteraturen överlägsen, å andra sidan är den alltid hotad. Och det är ledmotiv i samtliga massiva statliga litteraturutredningar från 1948 till den senaste 2012 som haft konsekvenser för folkbiblioteken också. Hoten ser olika ut genom historien, men nya konkurrerande medier och kanaler för fiktionsförmedling pekas oftast ut som bovarna, från televisionen till vår tids digitala medier.

ATT KRITISERA LÄSNING och litteraturens kraft har upprört bibliotekarier och lärare som arbetar dagligen för att få människor att hitta den goda litteraturen och vägen till läsning. Magnus Persson kom också på kant med den ideella föreningen Läsrörelsen när han ifrågasatte deras samarbete med hamburgerjätten McDonald's. Vid köp av hamburgare fick barnen en bilderbok. Syftet med projektet var att stimulera deras läsning. Magnus Persson menade att Läsrörelsens samarbete med McDonalds var motsägelsefullt. Läsrörelsen kan å ena sidan vara kritisk mot "masskultur" och ytlighet men väljer å andra sidan att samarbeta med ett globalt skräpmatsföretag som sprider just sådana värderingar man säger sig vilja bekämpa.

– Jag är skolad i kritisk teori. Det innebär att jag letar efter sprickor, motsägelser, dolda antaganden och värderingar i det jag analyserar. Och jag skulle nog

»Man vinner inga nya läsare genom att komma med stora pekpinnen och säga att dataspel och sociala medier är onda.«

säga att de allra flesta uppskattar kritiken, antingen för att de redan tycker så, eller för att de kanske inte funderat så mycket på det och får sig en tankeställare. Men det är klart att det också kommer invändningar – vilket jag uppskattar.

OM INSTITUTIONER ska arbeta läsfrämjande och nå ut till nya läsare måste de överge det dualistiska och det nationalistiska sättet att se på litteraturen, menar han.

– Här tänker jag nog mer på skola och lärarutbildning än på folkbiblioteken. Vägen framåt tror jag är kritisk pluralism och mycket mer av ett "både och"-snarare än ett "antingen eller"-tänkande. Det vill säga, både nationell kanon och världslitteratur, både gamla och nya medier, både kritik och lust.

Magnus Persson menar att ända in i vår tid slår kulturbegreppet igenom i kursplaner i skolan. Det är alltid positivt och mångkultur nämns alltid som positivt, ändå gör man en uppdelning i vår kultur och de andras kultur.

– Det finns politiska förslag om att införa en obligatorisk litterär kanon i skolan. Dåvarande Folkpartiet var först ut 2006, och det utspelet har sedan följts av andra liknande från Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna. Dessa förslag förenas av att de ►

»Det var inte litteraturen jag ifrågasatte utan en del av sätten att propagera för och förmedla den.«

- egentligen inte tycks värna den svenska litteraturen i första hand, utan ser den som ett redskap för assimilerings av invandrarbarn till en specifikt svensk "värdegrund", vad nu det är.

EFTER ATT HA kritiserat läsning och varför vi ska läsa litteratur skriver han nu om passionerade läsare. Sista kapitlet blir väldigt självbiografiskt.

– Den utspelar sig i Buenos Aires där jag undersökte vad det är som gör att jag själv är passionerad läsare. Jag intervjuade åtta personer, allt från litteraturprofessorer till helt vanliga människor som älskar litteratur. Sista intervjun var med en ung kille som arbetade som nattportier på hotellet där jag bodde. Han hade stuckit från det totala kaoset i Venezuela och försörjt sig som gatumusiker. En kväll höll han upp en bok som han brukade läsa när det var lugnt på hotellet. Ju mer vi pratade desto mer kröp det fram hur mycket litteraturen och filosofin hade betytt för honom. Det som fick honom att överleva åren i extrem fattigdom var skönlitteraturen.

Men du tycker fortfarande att vi ska vara kritiska mot litteraturen?

– Ja, men jag har nog ändrat mig lite (skratt), eller snarare taggat ner lite. Jag har försökt att skruva ner

den här kritiska vanan jag har. Det var inte litteraturen jag ifrågasatte utan en del av sätten att propagera för och förmedla den, sammanfattat i uttrycket "myten om den goda litteraturen".

Efter att ha skrivit två böcker som har varit kritiska mot den dominerande inställningen att litteratur är så bra, har han fått frågan från lärare, forskarkollegor och bibliotekarier vad han själv tycker. Svaret är att han inte skulle överleva en enda dag utan litteratur.

– Det finns en panik i västvärlden och i andra delar av världen att människor läser mindre, och om de läser är det fel texter och via fel medier, det är skärmar och inte tryckta böcker. Om det är så att unga aldrig läser på fritiden tycker jag att det är oroväckande. Man vinner inga nya läsare genom att komma med stora pekpinnen och att säga att dataspel och sociala medier är onda. Själv är jag alldeles för mycket på Facebook.

MAGNUS PERSSON har deltagit i flera projekt om litteratursyner på svenska folkbibliotek och konstaterar att biblioteken har varit och fortfarande är en av samhällets smakfostrande institutioner. De har ett dubbelt uppdrag: att främja den goda litteraturen och motverka den dåliga kulturen. Bibliotekarien och andra som har rollen att förmedla litteratur hamnar i ett dilemma där de både ska exkludera och inkludera och samtidigt ska de nå så många som möjligt.

– Men vi har också som litteratörskare någon form av explicit och implicit synpunkt på vad som är litterär kvalitet. Det spelar ingen roll vad barn och unga läser, bara de läser. Det är en vanlig hållning. Jag har tidigare varit motståndare till det. Det är inte så att bibliotekarierna och lärarna ska drämma Virginia Woolf i huvudet på låntagare och elever. Men jag tänker att det måste finnas mer om litteraturen är så viktig, då måste det spela roll vilken litteratur man läser.

Han har inte övergett sin kritiska position, snarare nyanserat den och öppnat för andra perspektiv som är mer inkännande, kanske pragmatiska, och fokuse-

Träffa Svensk biblioteksforening på Bokmässan!

Vi anordnar ett seminarium om:

"Biblioteken som samhällsbärare i vardag och kris".

Vi bjuder också in till mingel

Svensk
biblioteksforening

biblioteksforeningen.se

MAGNUS PERSSON**Ålder:** 54.**Gör:** Professor i litteraturvetenskap med didaktisk inriktning, Malmö universitet.**Familj:** Hustru och två döttrar, 18 och 20 år.**Intressen:** Musik, matlagning, litteratur, Buenos Aires och Malmö FF.**Läser:** Alltid flera böcker parallellt, och nästan alltid en deckare innan jag somnar. I sommar har det bl a blivit två fantastiska romaner av Hiromi Kawakami och den heltunika trilogin *Den stora skrivboken; Beviset; Den tredje lögnen* av Ågöta Kristóf.**Aktuell med:** Förhoppningsvis en ny bok om passionerad läsning inom en inte alltför avlägsen framtid, och det nya treåriga forskningsprojektet *Från ord till siffror* där jag och två kolleger kommer att undersöka hur läsning, från att länge ha motiverats i termer av bildning, nu alltmer tycks motiveras genom att mätas (testresultat, ordförråd, läshastighet osv).

- rar på saker som lust, känslor, passion och så vidare, i förhållande till läsning.

Känner sig bibliotekarierna provocerade av att du påstår att de är ambivalenta i sin yrkesroll?

– Ja, det har nog förekommit att folk blivit lite provocerade, men det är absolut inte mitt huvudintryck. Snarare har de uppskattat att någon lite utifrån, som jag, intresserar sig för deras verksamhet och är nyfiken. Det brukar bli givande diskussioner, också om de stora både likheterna och skillnaderna mellan de olika läsfrämjande uppdragen och mandaten, folkbibliotek kontra skola/lärarytbildning.

Men trots all kritik man kan rikta mot folkbibliotek och litteraturförmedling är folkbiblioteken de givna vinnarna, menar Magnus Persson.

Vad är folkbibliotekets viktigaste uppgift?

– Det är ett rum som är en oundgänglig del av offentligheten. Det är gratis, det är tillgängligt för alla och man har viktiga krav att främja läsning och vi kommer inte ifrån information som är ännu viktigare i den tid vi är i nu. Ser man biblioteket som en nationell entitet är de svenska biblioteken otroligt starka.

2021 utsåg regeringen ett läsråd med fokus på läsfrämjande insatser för barn och unga. Det inrättades som ett rådgivande organ under Kulturrådet.

Magnus Persson är en av åtta ledamöter. Hur kan han, som kritiserat hur synen på litteratur och läsning har präglat läsfrämjande åtgärder, nu vara en del av det som utgör samhällets spjutspets i det läsfrämjande arbetet?

– Ja, detta är onekligen lite intressant! Utnämningen till ledamot i läsrådet åtföljdes inte av en motivering. Det är uppenbart att man eftersträvat en bredd i gruppen, med representanter från olika håll: skola, bibliotek, forskare, aktiva läsfrämjare och författare. Om jag ska gissa tror jag att just det faktum att jag skrivit kritiskt om litteraturundervisning och läsfrämjande, var en av anledningarna till att jag blev invald.

Vad är bra läsfrämjande verksamhet, enligt dig?

– Pluralism, passion, fantasi, lek, allvar, kvalitet, tradition, innovation. Men jag skriver inte ut recept. Jag har inte svaren eller lösningarna på alla frågor. Det skulle aldrig falla mig in att tala om för bibliotekarier hur de ska sköta sitt jobb.

FÖRFATTARSÖK

Låt mötet ta plats.

**Autofiktion, klimatet eller feelgood?
I höst blir det ännu enklare att boka rätt
författarbesök till biblioteket.**

Biblioteken är en plats för möten – en plats där författare, kulturutövare och besökare träffas. Genom BTJ:s nya tjänst **Författarsök** blir det enklare att hitta rätt föreläsare för rätt tillfälle, detta utifrån specifika teman, genrer och sökord.

Tjänsten kommer att lanseras under hösten 2022.

Läs mer på btj.se

»Hur gjorde ni då, när
ni lämnade Syrien?«

NORBERGS INVÅNARE DELTAR

Författarna Sven Olov Karlsson (bilden) och Sami Said gör intervjuer under ett år. Karlsson planerar att skriva en bok inspirerad av Marit Kaplas *Osebol*.

TEXT MARTIN RÖSHAMMAR

FOTO ÅKE ERICSON

Einar Erikssons verkstad i utkanten av Norberg, är till salu. En epok är på väg att gå i graven:

– Jag har slitit med det här sedan 1956, det blir några år.

Bult-Einar fyllde 92 i augusti och är blixtrande kvick i huvudet och i käften. Mitt emot honom vid skrivbordet på det murriga och pärmtäta kontoret sitter Sven Olov Karlsson, författare som har en fot i bygden och en fot i Bagarmossen i södra Stockholm.

På kontorsväggen hänger en släktkarta och Einar Eriksson förklarar att han är släkt med Selma Lagerlöf och så lägger han till för att slå fast att han inte är vem som helst:

– Jag är både höger- och vänsterhänt.

Dessutom har han ju så mycket att göra. Egentligen har han inte tid att prata med oss.

SVEN OLOV KARLSSON och författarkollegan Sami Said arbetar med *Hela Norberg berättar*. Under ett år ska de två samla in människors berättelser från då och nu. Det är därför vi är här, för att få en inblick i hur insamlandet kan gå till.

Numera är det inte många mekaniker som kan det Einar och hans dotter Kristina kan och få har så många reservdelar. Gräsklipparna och de andra maskinerna trängs där de står och väntar på att bli lagade eller servade, men nu börjar Einar sätta stopp. Som den här förmiddagen då ►

Salam Alsalti intervjuas av författaren Sven Olov Karlsson i projektet *Hela Norberg berättar*. På biblioteket finns det hopp om att det leder till läsning och en breddad bild av verksamheten.

ETTÅRIGT PROJEKT

Författarna Sven Olov Karlsson och Sami Said deltar i *Hela Norberg berättar*.

- han säger nej till en man som har åkt de tre milen från Hedemora.

Projektet har stöd av Kulturrådet och är ett samarbete mellan Norbergs kommunbibliotek, Norbergs kommun och Region Västmanland. Helena Öberg Carlsson har titeln kulturutvecklare inom litteratur som konstform vid Region Västmanland. Hon ser det som nu görs i Norberg som en fantastisk möjlighet att som hon säger det, fånga upp berättelserna från bygden och sätta dem i ett konstnärligt sammanhang.

– Här finns en stark tro på kulturen,

»Ett bibliotek kan vara en plats där invånare är delaktiga, kanske till och med medskapande.«

det var fullsatt på Världsbokdagen på biblioteket. Jag menar att det hör ihop med den berättartradition som finns här, som Sven Olov Karlsson förvaltar, han liksom hans mentor Lars Gustafsson, den traditionen bygger på att just den här platsen är världens centrum, det är här det händer och det är här berättelsen utspelar sig, säger Helena Öberg Carlsson.

PÅ BIBLIOTEKET i Norberg är bibliotekarien Brita Westerman teamledare. Hon tror att berättarprojektet kan ge många positiva effekter, inte minst kan bilden av vad ett bibliotek är, breddas.

– Ett bibliotek kan vara en plats där invånare är delaktiga, kanske till och med medskapande och där de har möjlighet att bidra med sin unika berättelse i en framtida bok. Det är ganska häftigt när man tänker på det, konstaterar Brita Westerman.

BERÄTTAR

Bult-Einar Eriksson har nyss fyllt 92 och börjat trappa ner aktiviteten i sin mekaniska verkstad.

Hennes förhoppning är att den gemensamma berättelsen ska bidra till en än bättre gemenskap i samhället och att det Sami Said och Sven Olov Karlsson gör kan ge ringar på vattnet, att fler berättelser sprids, till exempel på berättarkaféer.

– Jag tror att Hela Norberg berättar också kan leda till läsfrämjande och en nyfikenhet på biblioteket, att även invånare som inte kommer hit så mycket ska lockas av att två så spännande författare är med. Jag tror att det finns ett samband mellan att läsa, skriva och berätta och att de delarna stärker varandra, säger Brita Westerman.

EN STUND SENARE, när Sven Olov Karlsson har lämnat Einar Eriksson, är en man i hörnet på restaurangen Port Arthur, nyfiken:

– Ursäkta, håller ni på att dokumentera något?

Sven Olov Karlsson säger att det är en

lång historia och att han är en av intervjuarna i projektet där Norberg spelar huvudrollen.

– Ja, jag känner igen dig.

Och Sven Olov känner igen mannens namn.

– Det är bra att det dokumenteras för du vet väl det, att norbergarna skäms för sin historia.

– Men varför gör de det, undrar Sven Olov Karlsson som snabbt går in i rollen som intervjuare.

– Vi har ingen gruva som går, vi har ingen hytta som går och då ska man inte prata om det.

Sven Olov Karlsson replikerar att han tycker att man ska prata, att man som boende i Norberg inte har något ansvar för att en industri har lagts ner.

EFTER VARJE INTERVJU lyssnar han och transkriberar och målet är att det ska bli en bok, "om någon vill ge ut den". ➤

LÄSFRÄMJANDE

Sven Olov Karlsson fångar upp Einar Erikssons och dottern Kerstins berättelser. Resultatet kommer att främja läsning, hoppas bibliotekarien Brita Westerman.

- – Det står i stjärnorna. Jag har tittat på hur Marit Kapla skrev *Osebol* och inser att det sättet att återge talspråket på, passar för den här sortens bok. Det fina med det dokumentära berättandet är att du som författare kan stå tillbaka ett tag och låta de verkliga människorna berätta. Men de gör det via författaren som renodlar historien åt dem, säger Sven Olov Karlsson.

Han lägger till, och nu är han inne på samma tankar som Helena Öberg Carlsson, att platsen i sig påverkar berättelserna. Han växte upp med att bli snudd på

»Jag försöker tänka på vad en modern läsare av i dag kan tycka är spännande, exotiskt eller gripande.«

tvångsmatad med information om nedläggningarna men det står nu allt mer klart för honom att Norberg är en väldigt levande kulturbbygd, inte minst för att vara en liten utflyttningsskommun som har mindre än 6 000 invånare.

Att du är härifrån och fortfarande är deltidsboende här, hur påverkar det de berättelser du får?

– Det finns ju både fördelar och nackdelar, möjligen blir jag hemmablind och missar grejer. Men jag försöker tänka på vad en modern läsare av i dag kan tycka är spännande, exotiskt eller gripande. Först och främst har jag det förspänt, jag känner till ett antal bra personer och har lätt för att komma in eftersom folk känner igen mig på ett eller annat sätt, säger Sven Olov Karlsson.

Sami Said, även han en prisad författare, går in i projektet med en annan blick på Norberg. Han bor inte i trakten, han har inte gjort intervjuer tidigare och var lockad av

FRÅN SYRIEN

För Salam Alsalti var det självklart att delta. Hon berättar för Sven Olov Karlsson om sin och familjens flykt som ledde dem hit.

att använda sig av ”ett nytt grepp och se vad som händer”. Den nyfikne Sami Said kan tigrinja och arabiska och han har noterat att det finns en stor stolthet i Norberg.

– Den stoltheten går igen hos alla jag har pratat med, nästan. Det är en snudd på besynnerlig stolthet. Att inse att alla har någonting att berätta, det har varit givande, säger Sami Said.

Han flikar in att livet är fullt av en massa små händelser som ofta är mycket mer spännande och säger mycket mer om en person än nedslag i form av födelse och äktenskap och så vidare.

FÖR SALAM ALSALTI var det självklart att berätta sin historia om hur hon som asylsökande från Syrien hamnade i Norberg med sin familj, via Ingatorp i Småland där hennes föräldrar fortfarande bor. I en lokal som passande kallas Rum för böcker sätter de sig i köket och börjar prata. Sven Olov förklarar hur det går till:

– Jag spelar in intervjuerna, den jag intervjuar berättar om sitt liv, om stora omställningar och vi försöker hitta gamla och unga, män och kvinnor, nya svenskar och gamla svenskar. Jag kommer också att fråga om du godkänner att jag lämnar inspelningen till Arkiv Västmanland.

SALAM ALSALTI beskriver sina olika jobb, hon leder bland annat zumbapass för asylsökande i Norberg och får berätta om Syrien, om kriget, om flykten.

– Hur gjorde ni då, när ni lämnade Syrien? Hur gör man, frågar Sven Olov Karlsson och direkt blir det allvar i lokalen där Kvinnoakademin i Norberg huserar.

ETT HUS SOM ANDAS NYFIKENHET OCH KREATIVITET

Centralen är det nya "blå huset vid sjön" i Tranemo, en levande och central mötesplats med café/bistro, hotell, mötestorg och bibliotek för kommunen och invånarna.

Tranemos nya bibliotek är inte bara bibliotek med en boksamling eller en plats för studium – det är för invånarna en inspirerande plats att umgås, fika, inspireras och mötas för multikulturella kontakter, digital upplysning, uppträdanden, föreläsningar, skapande, fantasi och upptäckter. Utifrån detta har vi gemensamt utvecklat huset till en unik och dynamisk helhetsupplevelse där interiör och exteriör samverkar för morgondagens bibliotek – och idag.

Inredningskonceptet är framtaget av Anna-Karin Björkman, Tyrens i ett kreativt samarbete med Mikael Persson, konceptansvarig för vision av hus och innehåll, Tranemo bibliotek och Lammhults Biblioteksdesign AB.

WE ARE LIBRARY PEOPLE®

WWW.EUROBIB.SE

PART OF LAMMHULTS DESIGN GROUP

 BCI Eurobib
direct

Oklart om berättande leder till läsning – men är det viktigt?

Berättarprojekt hjälper folk att ta plats i offentligheten.

»Det behöver inte motiveras med att det skulle vara läsfrämjande«, säger litteraturutvecklaren Iréne Karlbom Häll.

TEXT MARTIN RÖSHAMMAR

NEDSLAG

Iréne Karlbom Häll är litteraturutvecklare i Region Sörmland. Hon har många tankar kring berättande som läsfrämjande teknik men poängterar att hon främst jobbar med litteraturfrämjande, som kretsar kring hur litteratur blir till och ges ut.

– Läsfrämjande, det handlar om hur läsare hittar litteratur, och det kan vara litteratur som funnits i tusentals år likväl som nyttgivet. Många projekt har lite av båda i sig, men ofta med en ganska tydlig slagsida åt det ena hållet. I Norbergfallet är det litteraturfrämjande så till vida att man ger uppdrag åt ett par professionella författare, säger Iréne Karlbom Häll.

HON MENAR ATT huvudparten av projektet är något helt annat: att ge den vanliga människan en kanal ut, att hen får hjälp att förmedla sin historia, ett slags offentligt finansierad ghostwriting, som hon

Iréne Karlbom Häll.

uttrycker det. Det är snarare en demokratifråga än läsfrämjande.

– Att hjälpa folk att ta plats i offentligheten har ett egenvärde i en demokrati och behöver inte motiveras med att det skulle vara läsfrämjande. Det är förmodligen inte mer läsfrämjande än någon annan bok, och för att kunna säga att just detta får folk att läsa skulle man behöva genomföra empiriska undersökningar. Jag skulle snarare säga att det är en kombination av littera-

»Att hjälpa folk att ta plats i offentligheten har ett egenvärde och behöver inte motiveras med att det skulle vara läsfrämjande.«

- tur- och demokratiprojekt. Som möjligen kan ha någon läsfrämjande effekt också, men den är inte huvudsaken, tycker Iréne Karlbom Häll som menar att det troligare har en skrivfrämjande effekt.

PÅ BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN i Borås har Veronica Johansson, som är lektor, på olika vis forskat om representation, inkludering, exkludering och makt i relation till olika typer av information. Hon understryker att vikten av att låta marginaliserade och underrepresenterade få höras, på egna villkor, är återkommande teman för henne.

– Jag vet inte om många och alternativa röster i litteraturen och på biblioteken kan få fler att läsa, men om det gör det så ökar det relevansen för grupperna i fråga och samhället i stort. Det kan skapa möjligheter för möten och förståelse mellan olika kulturer, tider och samhällsgrupper, och öppenhet för värden och perspektiv som vi tenderar att glömma eller omforma i uttryck som till exempel passar skolans, akademins och medias normer och förväntningar, säger Veronica Johansson.

Hon poängterar att det finns ganska lite forskning om berättande i relation till läsfrämjande. Hon tipsar dock om en artikel: *Storytelling, oral history, and building the library community* av Renate Chancellor och Shari Lee. I artikeln konstateras att på biblioteken har berättandet genom åren vuxit från att bibliotekarierna berättar historier för att få barn intresserade av böcker och läsning, till att rikta sig mer mot ungdomar. Berättandet varierar också mer och mer. Exempelvis kommer författarna själva och berättar

Veronica Johansson.

eller så får ungdomarna möjlighet att berätta i samband med företeelser som *open mike* eller *poetry slam*. Allt eftersom har även vuxna tagits in i bibliotekens satsningar på berättarverkstäder och läsecirkular. Dessutom har det blivit allt vanligare med insamlingar av samhällsmedborgares berättelser, som i exempelvis Norberg, men i ett internationellt perspektiv även tidigare koloniserade och förtryckta grupper i samhället.

– Berättande är genuint, känslomässigt, personligt och det engagerar. Men när det gäller forskning är det ett underutvecklat område, det borde man verkligen titta mer på. Jag tror att det kommer mer och mer, att biblioteken börjar jobba mer aktivt där de finns och verkar, förklarar Veronica Johansson.

HON MENAR OCKSÅ att det är särskilt intressant när det är folkbibliotek snarare än akademiska bibliotek som driver och genomför satsningar som den i Norberg.

– Ja, eftersom projekten då kan få en närmare och mer naturlig lokal förankring och tillgänglighet!

»Jag tror att det kommer mer och mer, att biblioteken börjar jobba mer aktivt där de finns och verkar.«

FOSTRAN, STYRNING OCH EN VÄXANDE VÄLVILJA

Läsfrämjandets historia handlar om politik – och om människor som ändå läser på sitt eget sätt. Man kan välja att se det som något hotfullt, eller som en given förutsättning för förändring, skriver Linnéa Lindsköld.

TEXT

LINNÉA LINDSKÖLD

Docent i biblioteks- och informationsvetenskap, föreståndare för Centrum för kulturpolitisk forskning, Högskolan i Borås.

Läsfrämjande tillhör folkbibliotekens kärnverksamhet och precis som att biblioteket är en politiskt styrd institution har även läsfrämjande arbete alltid ingått i politikens intressesfär. Sedan 2013 och propositionen *Läsa för livet* har läsning i svensk politik behandlats som en lösning på snart sagt alla samhällsproblem. Genom läsningens försyn ska människor bli mer demokratiska, empatiska, friska till kropp och själ samt framgångsrika både i skolan och på arbetet. Det läsfrämjande arbetet på ett nationellt plan består idag främst av att utveckla och samordna insatser, fortbilda professionella läsfrämjare samt informera människor (oftast vårdnadshavare) om läsningens förtjänster. Detta har bland annat resulterat i miljonsatsningar på läs- och litteraturfrämjande insatser i projektform, läslyftet för lärare, ett nyinrättat läsråd, läsambassadörer samt projekt som Bokstart, där folkbibliotek, BVC och förskola samarbetar kring att främja små barns språkutveckling.

Hur kommer det sig att synen på läsningens förtjänster och läsfrämjande ser ut som det gör idag? Genom att göra några nedslag i läsfrämjandets politiska historia vill jag visa vilka förhoppningar det har funnits från politiskt håll på vad läsning ska leda till samt hur dessa förhoppningar har förändrats över tid.

Den första nationsövergripande kampanjen för läsning i Sverige var ett resultat av Kyrkolagen 1686. Husbonden i hushållet gjordes i och med den ansvarig för att se till att alla kunde läsa, vilket kontrollerades och bokfördes vid de

obligatoriska husförhören. Om man inte bedömdes vara tillräckligt läskunnig fick man inte konfirmera sig, vilket i sin tur ledde till att man varken fick motta nattvard eller gifta sig. Det var tre centrala färdigheter som skulle läras ut. Att läsa högt innantill, att memorera innehåll i katekesen samt att förstå hur det kristna livet skulle levas. Det senare klargjordes genom hustavlan i Luthers katekes där samhällets hierarki förklarades som underkastelse under husfader (i hushållet), kung (i riket) och präst (i församlingen). Med andra ord, läsning skulle användas för att förstå och acceptera sin plats i samhället. Genom husförhören fick Sverige mot slutet av 1700-talet en allmän läskunnighet. Men det rörde sig knappast om läskunnighet som vi förstår den idag. Vi kan begrunda titeln till ärkebiskop Olof Svebilius handbok som publicerades första gången 1688: "Enfaldig förklaring öfver dr. Martin Luthers lilla cateches, stäld genom frågor och svar." Någon mångbottnad tolkning av text var inte aktuell.

Under det sena 1700-talet växte en borgerlig läskultur fram där man läste tidningar, fackböcker och romaner högt och gemensamt, som underhållning och som information. Denna läskultur var dock kopplad till ett specifikt samhällsskikt och få svenskar hade tillgång till annan litteratur än nyss nämnda katekes, någon ABC-bok och möjligtvis en eller annan religiös skrift till långt in på 1800-talet.

Väckelserörelsen som tog fart under 1800-talet var den första stora mot-offent-

ligheten mot det sätt att läsa som förordades av staten och kyrkan. I stället för att en förutbestämd och enfaldig tolkning skulle memoreras använde man sig av det Ronny Ambjörnsson i Den skötsamme arbetaren kallar för en begründande läsning: "det gällde att ta till sig det lästa, samtala med likasinnade över det 'budskap' som texten tänktes innehålla, gömma detta budskap 'i sitt hjärta', och låta det bli till en 'livets läxa'" (Ambjörnsson 2017, s. 134). Detta var en läsart som startade med väckelserörelsen, vars medlemmar benämndes just läsare, men som i sekulariserad form togs upp i de två andra folkrörelserna, nykterhetsrörelsen och arbetarrörelsen. Det rör sig om läsning som ska förändra dig i ditt inre, och sedan användas individuellt och gemensamt för att förändra ditt liv, om det så ska vara för att bli frälst, bli nykterist eller revolutionär.

När folkskolan infördes år 1842 blev för första gången färdigheterna att läsa och att skriva tillgängliga för fler barn på ett systematiskt sätt, utanför hemmets väggar. Med hjälp av *Läsebok för folkskolan*, som publicerades första gången 1868, blev eleverna inskolade i en svensk kulturtradition, det vill säga en fosterlandskänsla som skulle byggas med hjälp av sedelärande texter. För första gången fick "vanligt folk" tillgång till sekulär skönlitteratur och facktexter. Återigen handlade det om att läsa för att förstå och underordna sig sin plats i samhället, men att läs- och skrivkunskapen blev starkare fick en annan effekt än vad de styrande först hade förutsett. ►

- Som utbildningshistorikern Åke Isling uttryckte det i sin historik över läsning i svenska skolan: "Dessutom är det så att läskonsten inte kan monopoliseras: de styrandes avsikt kan vara att via läsningen förmedla den tro och moral som de önskar, men samtidigt ger de då redskap åt de underlydande som kan utnyttjas för dessas egna intressen och frigörelse" (Isling 1988, s. 324). Vid den andra hälften av 1800-talet var Sverige ett på många vis ojämlikt land och samhället präglades av såväl en ökande befolkning som en ökande industrialisering. Missnöjet med den rådande ordningen kanaliserades in i folkrörelserna där det fanns en vilja att förändra samhället, framför allt genom allmän rösträtt. I rörelserna erbjöds ett tydligt värdesystem och medlemmarna fick en organisatorisk träning i demokrati genom mötesformalia. Husförhören och senare folkskolan i Sverige, hur patriarkal och hierarkisk den än var, skapade alltså en läs- och skrivkunighet som i sin tur blev en drivbänk för de radikala folkrörelser som gjorde Sverige mer jämlikt.

Att läsa, i rörelserna, handlade kring sekelskiftet 1900 om att läsa för att bilda och disciplinera sig, för att därigenom kunna rösta. I detta läsningens triumftåg blir rötterna till dagens täta sammankoppling mellan läsning och demokrati tydlig. Att läsa var ett av de viktigaste verktygen för politiskt inflytande och förändring i den unga demokratin Sverige.

All läsning? Nej, i folkrörelserna fanns det en tydlig hierarki mellan den "goda

litteraturen" och den "dåliga litteraturen". Den förstnämnda ansågs bidra till individens bildning, ett moraliskt upphöjande där läsning gjorde människan disciplinerad, aktiv och förmögen till att bidra till samhället. Progressiva och radikala pedagoger och författare som Ellen Key och Selma Lagerlöf argumenterade för att barn skulle ha tillgång till bra litteratur, vald på estetiska och inte didaktiska grunder. Estetiska värden knöts till utbildning för att kultivera människors personliga utveckling. Läsning av den dåliga litteraturen riskerade däremot att göra läsaren sämre, rentav smutsigare, både moraliskt och fysiskt. Under det tidiga 1900-talet genomfördes en rad kampanjer mot smutslitteratur där socialdemokrater och konservativa för en gångs skull kunde enas kring ett gemensamt mål, nämligen att agitera mot den oönskade läsningen.

På litteraturområdet var det först under andra hälften av 1900-talet som det infördes faktiska politiska åtgärder.

Dessa var framför allt inrättade mot att stötta produktion och distribution av litteratur genom stöd till förlag och författare. Främjandet av läsning skulle i sin tur ske genom skola och folkrörelser. Dessutom förväntades det att människor automatiskt skulle läsa fler böcker i takt med att de fick ökat välbstånd. Läsning sågs som en klassfråga. Socialgrupp III behövde få tillgång till billiga, kvalitativa böcker för att få möjlighet att förändra sitt liv och sin arbetsmiljö. Under 1970-talet upptäcktes det dock, genom ►

Lättläst från LL-förlaget

Sommaren på Österlen

Mikael Bergstrand

Jan är beredd på tristess när han en sommar på 60-talet följer med sina föräldrar till huset de hyrt. Men så möter han Ivar och får istället en sommar fylld av hyss, skrapår och äventyr.

Är ryktena om de som bor i trakten verkligen sanna? Pojkarna ska ta reda på sanningen på egen hand. *Sommaren på Österlen* är Mikael Bergstrands första bok på lättläst. Nivå 3, Lätt • Utk. nov

Det här är mitt liv

- Martin berättar om lätt och svårt

Martin Fallhagen
med Lasse Nohrstedt

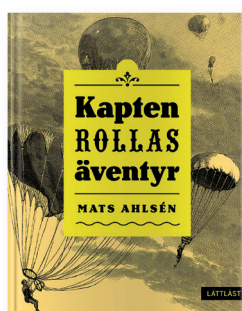
I *Det här är mitt liv* berättar Martin om sin vardag: om världens bästa jobb på den dagliga verksamheten och om hur

det kan vara att som vuxen behöva hjälp med vissa saker. Hur det är att ständigt ha människor omkring sig och hur viktigt det är att känna sig lyssnad på och förstådd. Nivå 1, Lättast • Utk. sept

Minnen och fantasier

Skrivargruppen på den dagliga verksamheten Kulturcentrum Skåne Nivå 2 och 3 • Utk. aug

Kapten Rollas äventyr

Mats Ahlsén

Nivå 3, Lätt • Utk. nov

En jul tillsammans

Eli Ahman Owetz

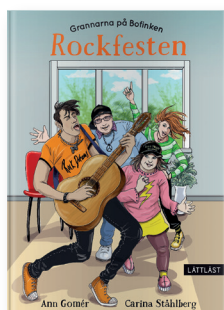
Nivå 2, Lättare • Utk. okt

Sorg och saknad

Emma Frey-Skött

Nivå 2, Lättare • Utk. okt

Rockfesten

Ann Gomer

Nivå 1, Lättast • Utk. okt

Skriv lättläst

Moa Candil & Bengt Fredrikson

Ej lättläst • Utk. sept

Läs mer om lättläst
på ll-forlaget.se.
Mejla oss på
ll-forlaget@mtm.se.

Vägen till ett lyckat Koha-projekt

Äntligen ett beslut! Du har bestämt dig för att använda ett modernt, fritt och öppet system! Men hur kom ni fram till beslutet?

Var det för att fler och fler folkbibliotek, myndigheter och företag väljer ett öppet system? Eller var det för att du får kontroll och kan anpassa ditt system på ett sätt som många andra inte tillåter? Spelar ingen roll – du har valt Koha. Världens största öppna bibliotekssystem!

Att byta från proprietära system till öppen källkod förändrar saker. Du kanske blev varnad av din tidigare stängda leverantör? Med formuleringar som: Har du verkligen resurserna eller kompetensen att gå över till öppna system?

Men du har nog förstått att detta bara var försäljningsknep.

Mötet med användarna och förmedlingen av kultur kommer även i fortsättningen stå i fokus. Dessutom kan du anpassa systemet till din verksamhet och behöver inte anpassa verksamheten till systemet.

Du har alltså valt Koha. Filosofin bakom är att alla bidrar med det

de vill och kan bäst. Och vi som leverantör tänker likadant.

Har ni en mästare på katalogisering eller någon som är en fena på JavaScript? Låt då denne blomma ut! Om inte löser vi som leverantör det.

Varje månad släpps en ny uppdatering av Koha. Innehållet kommer från det internationella Koha-nätverket. Ni får vad bibliotek tror på, inte vad vi vill sälja till er.

Nu är det dags att börja fundera på implementeringen.

För leverantören är det viktigt att i grunden förstå uppdragsgivarens krav. Därför har vi på imCode ett helt gäng bibliotekarier med örat mot rälsen (eller snarare bokhyllan). Bakom dem finns vår tekniska personal som är mästare på att knacka kod och drifta servrar. Vi jobbar dagligen med att översätta bibliotekens behov till tydliga tekniska uppdrag.

Du behöver en vision för vad du vill ha som slutprodukt. Det är bara du och dina kollegor tillsammans

som vet vad ni behöver. Väldefinierade förväntningar är viktiga för att projektet ska bli lyckat.

Avgörande för ett lyckat projekt

är god kommunikation och dokumentation. Och att ha regelbundna möten och hålla deadlines.

Att dokumentera information som mötesprotokoll, korrespondens och projektplan, underlättar för att utvärdera projektet i efterhand.

Och så var det utbildning, det bör ju alltid ingå.

Men hur djupt ska man gå? Vilka förkunskaper finns?

Utbildning är vägen fram till en problemfri användning av ett nytt system. Därför erbjuder vi webbutbildningar i Koha för nybörjare, men även fördjupningar på specifika funktioner i systemet. Alla nivåer ingår i vårt virtuella utbud. Därutöver kan vi erbjuda lärarstöd. När det uppstår frågetecken under resans gång finns vårt effektiva supportteam redo att hjälpa till.

Vi har över 20 års erfarenhet av att driva implementeringsprojekt. Vi har kontor på Gotland samt medarbetare utspridda i både Sverige och Norge.

Och när du bestämt dig för Koha kommer hela teamet att göra sitt yttersta för att du ska få det du behöver.

Besök vår monter på Bokmässan i Göteborg!

Läs mer på: <https://imcode.com>

- statistiska undersökningar, att även välutbildade människor läste "skräplitteratur". Resultaten mottogs av debattörer med en förvåning som är i det närmaste rörande för dagens betraktare. En rad åtgärder infördes för att främja tillgången till kvalitativ litteratur runtom i landet och "motverka kommersialismens negativa verkningar", som det hette i 1974 års kulturpolitiska mål. Två av de mest kända exemplen på 1970-talets välfärdsorienterade litteraturpolitik är produktionsstödet till litteratur, som under slutet av 1990-talet utökades med ett distributionsstöd och därmed blev väl känt för bibliotekarier, samt förlaget En bok för alla som fick statligt stöd för sin utgivning fram till 2007.

Att det fortfarande fanns en tydlig hierarki av vilken typ av läsning som var bra och vilken som var dålig var synlig även in på 1980- och 1990-talen. Rollspel och serietidningar bedömdes av vissa att på en gång både förslappa barn och unga och aktivera dem till att begå våldshandlingar. I skuggan av videoväldsbatten genomfördes därför kampanjer mot texter av såväl kommersiell som underground natur. Sedan dess är det andra medier som teve, datorspel och på senare tid sociala medier, som har fått ta över syndabocksrollen när ungdomars passivisering debatteras. Parallellt med detta engagemang mot "felaktig" läsning blev den professionella läsfrämjaren för första gången framskriven som ett verktyg för litteraturpolitiken, främst riktad mot barn och unga. Läsning och icke-läsning

har i den politiska debatten sedan 1980-talet och framåt knutits allt starkare till kognitiv och språklig förmåga snarare än att ses som ett resultat av socioekonomiska faktorer.

Dagens syn på läsfrämjande i svensk politik har sina rötter i kampen för demokrati vid sekelskiftet 1900, folkrörelsernas bildningssyn där läsning på "rätt" sätt bidrar till att göra människor bättre samt 1980-talets förståelse av läsning som en främst kognitiv och språkutvecklande aktivitet. Att vilja främja läsning är idag okontroversiellt. Det är något alla oavsett partitillhörighet kan stötta och stora hamburgerrestauranger kan lansera sig själva som läsfrämjare för att få goodwill. Specifika grupper lyfts fram som särskilt viktiga att nå: barn och unga, invandrare, män och långtidssjuk-skrivna. I jämförelse med tidigare decennier spelar det mindre roll vad du läser, även om tryckt litteratur i längre format har högst status, det viktigaste är att du läser. Lite spelar det dock även roll hur du läser. Den begrundade läsart som Ronny Ambjörnsson beskrev känns väl igen som ett ideal än idag. Andra läsarter som lyfts fram är framför allt den källkritiska läsningen samt läsning som vila och rekreation utan uttalat syfte att bli en bättre människa (men med en kvardröjande förnumstighet att du nog ändå blir lite bättre av denna kravlösa läsning trots allt). I politiska dokument om läsfrämjande på 2000-talet beskrivs läsning framför allt som ett sätt att göra så att människor tillhör samhället och känner sig inklude- ►

VI TILLVERKAR
EFTER
ERT BEHOV!

Hej *bibliotekarie!*

GÖR VÅR FORSKNING TILL DIN KOMPETENS PÅ BOKMÄSSAN 2022

Välkommen till vår monter Bo6:69

Möt våra forskare och delta i spännande samtal kring aktuell forskning.

Program: bibliotekshogskolan.se

Seminarium 22 september

Vad kan informationsvetenskap bidra med i klimatkrisen?

Kl. 10:45–11:30, scen: H1

BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN
HÖGSKOLAN I BORÅS

*Kom och fira
50 år med oss!*

Missa inte vårt stora firande i Borås den 10 november.

hb.se/bibliotekshogskolan50ar/firande

- rade. Det är ganska långt från folkbildningsrörelsernas *raison d'être* att förändra samhället.

Det har varit ett decennium av intensivt fokus på läsfrämjande i litteraturpolitiken. Den senaste tiden har dock sett en ökad kritik mot regeringens satsningar. Regeringens åtgärder har kritiserats för att inte gå på djupet genom att införa omfattande och dyra förändringar, där utbildade bibliotekarier på skolbibliotek är det tydligaste exemplet. Det är även tydligt hur läsning av skönlitteratur, läsning av tryckta böcker, läsinläring och språkutveckling ofta flyter samman i debatten och används synonymt.

vslutningsvis vill jag ge några reflektioner kring hur arbetet med läsfrämjande har förändrats. Vad som anses vara "riktig läsning" har

breddats samtidigt som styrningen av vilken typ av titlar som ska läsa har minskats. Men läsfrämjande är i högsta grad en form av styrning även på 2020-talet, även om den är gjord med den största välvilja. Det kommer inte längre hem en präst till dig för att kontrollera hushållets läskunnighet, men kanske kommer det hem en bibliotekarie för att informera om läsningens förtjänster. I alla fall om du är förälder och bor i ett socialt utsatt område. Inga likheter i övrigt.

Företeelsen med bibliotekarier på hembesök visar hur viktigt det anses vara från politiskt håll med läskunnighet och att bli en läsare i Sverige idag. Men också att bli läsare på rätt sätt. Det finns många minnen av det demokratiska genombrottet

och folkrörelsernas studiecirklar i läsningens politik. Viktigt att påminna om är att det rörde sig om en motkultur, något som gick mot de styrandes vilja innan det blev det dominerande synsättet. Kärnan av läsfrämjande är att det kan finnas hur många politiska ambitioner som helst med syftet att få fler att läsa mer. Men som det tidigare nämnda citatet från Åke Isling visar kommer läsaren ändå att läsa på sitt eget sätt. Denna ambivalens inristad i läsningens själva hjärta kan man välja att se som ett hot, eller som en given förutsättning för politisk förändring i människors liv.

Förslag på fortsatt läsning

Ambjörnsson, Ronny (2017). *Den skötsamme arbetaren: idéer och ideal i ett norrländskt sågverkssamhälle 1880-1930*. Fjärde utökade upplagan Stockholm: Carlssons

Isling, Åke (1988). *Kampen för och mot en demokratisk skola 2 Det pedagogiska arvet*. Stockholm: Sober

Din flexibla bibliotekslösning

Så mycket information...

Bestånd, reservationer, lån,
bloggsidor, mina uppgifter, evenemang
och mycket, mycket mer!

LOTS integrerar bibliotekssystemet
KOHA med discovery och webbsidor

Allt med öppen programvara

imCode

Läs mer på: www.imcode.com/lots

EN WEBBSHOP MED
UTVALT FÖR BOKÄLSKARE
OCH LÄSVÄNNER

Bok *Utvald FÖR BOKÄLSKARE
OCH LÄSVÄNNER*
vännern

info@bokvannen.se · www.bokvannen.se

HOS OSS STÅR
BARNES BERÄTTARLUST,
LÄSGLÄDJE OCH
SPRÅKUTVECKLING
I CENTRUM.

Upptäck Polarbibblo.se

Polarbibblo

Demokrati och delaktighet på bokmässan

När bokmässan i Göteborg gör comeback på riktigt efter två pandemianpassade arrangemang, då har bibliotekssektorn en viktig roll. På mässgolvet och digitalt.

TEXT MARTIN RÖSHAMMAR

Bokmässan som arrangeras mellan den 22 och 25 september erbjuder under torsdagen och fredagen biblioteksseminarier om delaktighet, digitalisering och demokrati med både aktuella forskningsperspektiv och praktiska exempel.

EN AV TORSDAGENS första programpunkter handlar om bibliotekens demokratistärkande uppdrag. Samtalet leds av Biblioteksbladets chefredaktör Thord Eriksson och i panelen ingår stadsbibliotekarierna Torbjörn Nilsson och Daniel Forsman samt Pamela Schultz Nybacka (Södertörns högskola), Karen Nowé Hedvall (Högskolan Borås) och Jonna Ulin (Göteborgs stad).

– Vi har satt ihop ett program som vi tycker speglar aktuella frågor som handlar om var biblioteken står nu och vad som är aktuellt, säger Eva Fred, litteraturkonsulent på Förvaltningen för kulturutveckling, Västra Götalandsregionen, som ansvarar för Biblioteksscenen.

Bokmässan i Göteborg.

Eva Fred.

När Eva Fred ombeds att lyfta en särskilt spännande programpunkt berättar hon att den nya läsambassadören på torsdagsförmiddagen kommer att presenteras av Kulturrådets generaldirektör Kajsa Ravin.

– Vi kommer dessutom att presentera den stora kartläggning av litteraturen i Västra Götaland som har gjorts med koppling till att Göteborg har blivit utnämnd till Unesco City of Literature, förklarar Eva Fred.

I samband med mässan delar även fackförbundet Dik ut utmärkelsen Årets bibliotek.

På Bokmässan Play direktsänds i år 220 seminarier och det går att köpa en Play-biljett för att ta del av mässan hemifrån.

FRÅN GÖTEBORGS STADS kultur- och skolscener sänds exempelvis ett samtal med rubriken *Bibliotek i utveckling – det demokratistärkande uppdraget* och skolbibliotekarien Jonna Bruce från Hammarkullsskolan berättar om skolbibliotekets roll i värdegrundsarbetet.

Bokmässan Play-seminarierna kommer att finnas kvar på nätet till årsskiftet.

Foto: Anna Sjöstrandsson

NEDSLAG

Skolbibliotek

KONFERENS

**Ta nästa steg och utveckla ditt skolbibliotek
och din roll som skolbibliotekarie!**

**22-23 november 2022
Stockholm**

Läs mer på www.sifu.se >>

Tänka tillsammans!

Internationella Världsfilosofidagen firas i Stockholm den 12/11.
För alla som är intresserade av att filosofera och filosofi som praktik.

Under dagen undersöker vi vårt gemensamma tänkande ur olika perspektiv; i presentationer, samtal och workshops. Hur kan vi tänka om dagens samhälle, om hälsa och tillsammans med barn och unga?

Varmt välkommen!

Biljetter och mer info här: filosofiskpraxis.org/vrlds

Svenska sällskapet för filosofisk praxis
– en ideell, religiöst och politiskt obunden förening
Vi gör Sverige lite klokare!

Utvalt från nätet

Missa inga nyheter. **Biblioteksbladet.se** uppdateras dagligen med material som inte trycks i papperstidningen.

Vill påverka samtalet om källkritik

HUR FÖRÄNDRAR MAN dem som delar desinformation?

– Inte genom att ge dem en crash course i källkritik, i alla fall, sa Olof Sundin, professor i biblioteks- och informationsvetenskap, när Biblioteksbladets Tim Andersson intervjuade honom och kollegan/hustrun Jutta Haider om deras bok *Paradoxes of Media and Information Literacy*:

The Crisis of Information.

– Vems information gäller? Hur ska vi komma överens om att det är den som gäller? Det finns regler för det här i samhället, och vi har institutioner, som skola, universitet, vetenskap, journalistik, bibliotek, som värnar dem. Just nu utmanas de alla samtidigt, sa Jutta Haider.

Intervju publicerad 2 augusti.

Försommardebatt om e-böcker

ETT PANELSAMTAL på Biblioteksdagarna i maj gick att tolka som att knutarna kring digitala format är på väg att lösas.

Kort därpå skrev forskarna Maciej Liguzinski och Birgitta Wallin en debattartikel om denna lösning:

”... skulle vara en viktig signal om att folkbiblioteken har en ambition att förbli en relevant institution.”

Peter Axelsson, chef för Regionbibliotek Stockholm, skrev en uppskattande replik och några dagar

senare kom en rapport därifrån om e-böcker med slutsatsen att accesslån (betalning per lån) är att föredra framför licenser (betalning vid inköp).

”... märkligt när varken bibliotek eller förlag verkar nöjda med dagens situation”, replikerade systembibliotekarien Fredrik Larsson.

Viktigt att vi fortsätter samtalet, svarade Regionbibliotek Stockholm och

utlovade initiativ för fortsatta samtal. **Artiklar 6, 23, 25 maj, 2 och 10 juni.**

Foto: Ulf Sirborn

Lovisa Liljegren.

Smart system delar sektorn

FÖR ATT FRIGÖRA TID och resurser införs intelligenta mediehanteringssystem, IMMS, på folk- och universitetsbibliotek. Det beskrivs som en vattendelare.

IMMS är ett vidareutvecklat logistik- och lagerhanteringssystem som innebär att biblioteken får ett flytande bestånd styrt av algoritmer för att automatisera arbetet. IMMS känner av om viss litteratur saknas på hyllorna och finns det stor efterfrågan av en viss sorts böcker på ett bibliotek, så kommer många av just dessa böcker att finnas där.

– IMMS vill underlätta materialhanteringen och den tid som det tagit att sortera och ställa upp böcker på hyllorna, säger Lovisa Liljegren, bibliotekarie och författare till masteruppsatsen *Smarta bibliotek[arier]*, framtagen vid Lunds universitet.

– Det är viktigt att vi lär oss hur vi kan arbeta med denna teknik, hur algoritmen tar beslut och att vi förhåller oss kritiska till hur den tar beslut. Det är viktigt även framåt, att vi ser att IMMS består av många olika delar och hur man inför det på bästa sätt för att ta vara på bibliotekariens kompetens tillsammans med denna teknik.

Nyhetsartikel 8 augusti.

”Inte något vi kommer använda ofta”

SEDAN DEN 1 JULI är det möjligt att neka personer tillträde till bibliotek.

– Vi har inte nyttjat lagen ännu och har i förväg inte heller förberett för att vi skulle tillämpa den, säger Helena Karlström, chef för Umeå Stadsbibliotek.

Trelleborgs biblioteks- och kulturskolechef Michael Nordberg påpekar att lagen inte alls är enkel att använda.

– Det är viktigt att vara tydlig med det så att det inte blir en övertro på att det finns en lag som med omedelbar verkan kommer att lösa alla stökiga situationer.

– Lagen prövas i skarp läge, först då kan man ha synpunkter på om den fungerar, säger Helena Jannert, enhetschef för utveckling och ledningsstöd på kulturförvaltningen i Göteborg. **Fler röster finns i artikeln publicerad 15 augusti.**

AGENDA

Skolbibliotek för att elever ska bli läsare

Sedan Hammarkullskolan fick en bibliotekarie har utlånen ökat från 1 000 till över 4 000.

– DET ÄR ETT ENORMT lyft för skolan, säger biträdande rektor Linnéa Lindquist till Biblioteksbladet under Almedalsveckan.

För att eleverna ska klara skolan är läsningen avgörande. Men för att bli en läsare krävs mängdträning och här kan bibliotekarien komma in på ett sätt som inte lärarna har möjlighet till, enligt Linnéa Lindquist.

– Eleverna behöver någon som guidar dem bland genrer och tar fram rätt litteratur så att de pushas framåt. Så att rätt bok hamnar i rätt hand.

– Det är särskilt viktigt i socioekonomiskt utsatta områden, som exempelvis Hammarkullen.

Linnéa Lindquist tycker att kravet på en utbildad skolbibliotekarie bör

regleras i lagen och i förhållande till hur många elever som finns på skolan. Hon tror att många rektorer förstår värdet av en utbildad bibliotekarie, men att många inte tycker sig ha råd. Därför är finansieringen en viktig del i en kommande lagändring, konstaterar hon.

Artikel publicerad 7 juli.

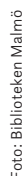
Linnéa Lindquist.

Foto: Annika Clements

»Ett gigantiskt copyright-lagbrott som det gjorts stor business av.«

JURISTER SOM REPRESENTERAR DE FÖRLAG SOM STÄMT **INTERNET ARCHIVE** FÖR DET ”NÖDLÄGESBIBLIOTEK” SOM INRÄTTADES UNDER PANDEMIN. RÄTTEGÅNGEN SKA INLEDAS I OKTOBER. **Nyhetsartikel 22 juni.**

Skylden som skapade debatt.

Känsliga ämnen var känsligt

I SAMBAND MED PRIDE satte Malmö stadsbibliotek upp en skylt med rubriken "känsliga ämnen" för att hjälpa besökare att hitta information om sådant

det kan kännas svårt att fråga om.
Biblioteksbladets artikel om skylten
väckte reaktioner i sociala medier:

”... stigmatiserar mer än vad det normaliserar. Varför är normbrytande sexualitet, kropp och könsuttryck känsliga ämnen men till exempel inte rasbiologisk historia?”

”Jag förstår att avsikten är god men konsekvensen blir snarare stigmatisering än inkludering.”

Rebecka Eriksson, utvecklingssekreterare vid biblioteken i Malmö, menade att kritikerna inte förstått vilken målgrupp biblioteket hade med tavlan.

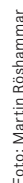
– Det är skylten jag hade behövt när jag var femton, det är skylten jag och mina hbtqi-kollegor hade behövt när vi var tonåringar. Det är den skylten som säger: "Hej, den här informationen har vi om allt som rör hbtqi, den skylten plockar upp normbrytande läggningar, könsidentiteter, relationsformer och sexualpraktiker."

Artiklar 5 och 17 augusti.

»De hinner inte ta till sig det här.«

OLA PILEROT, PROFESSOR VID HÖGSKOLAN
I BORÅS. OM BIBLIOTEKSPERSONALENS
FÖRHÅLLANDE TILL DET UPPDATERADE
FOLKBIBLIOTEKSMANIFEST SOM IFLA
OCH UNESCO ENATS KRING.

Nyhet 3 augusti.

Ulrika Centerwall.

Resurser krävs för framgång

ULRIKA CENTERWALLS avhandling handlar om framgångsrika skolbibliotekarier och tydliggör vikten av resurser, stöttning och samarbete.

Hon har intervjuat 22 skolbibliotekarier som alla har fått utmärkelser för sitt arbete. I avhandlingen visar Ulrika Centerwall att skolbibliotek kan spela en mycket viktig roll för inte bara elever och lärare utan för hela skolans utveckling.

Hon är noga med att poängtera att huvudpersonerna i boken har resurser. Någon har satsat på dem.

– Så det här är inte en bild av hur det ser ut på skolbibliotek i Sverige. Inte alls. Så här ser det ut på några få bibliotek. Det handlar om goda exempel på hur bra det kan bli när det finns en stöttande skolledning, god bemanning, ett kollegium som vill samarbeta och ett bra biblioteksrum.

Artikel 29 juni.

Missa inget

Prenumerera på Biblioteksbladets nyhetsbrev
biblioteksbladet.se/nyhetsbrev

ALLT DU BEHÖVER FÖR ATT HÅLLA KOLL

PÅ AKTUELL BOKUTGIVNING

Svensk Bokhandel + **B●KINFO**

TRÄFFA BOKINFO PÅ BOKMÄSSAN MONTER D03:10!

DÄR KAN DU ÄVEN FÅ ETT EX AV SVB:S HÖSTENS BÖCKER.

Hitta höstens böcker med Svensk Bokhandels katalog och Bokinfo

UPPTÄCK BOKINFO – ett smart verktyg för att planera bokinköpen. Hitta böcker i alla format från alla svenska förlag och många utländska titlar. Håll koll på både kommande utgivning och backlist. Böckerna är klassificerade med *SAB* och *Thema*. Det finns omslagsbilder, texter och läspröv. Du kan enkelt se om titeln går att beställa – förlagen uppdaterar lagerstatus dagligen.

LÄS MER PÅ WWW.BOKINFO.SE/SVERIGE/BIBLIOTEK

SVENSK BOKHANDELS UTGIVNINGS- KATALOGER

- Din guide över *periodens utgivning* inklusive *Debutantporträtt*
- Sökbara författar-, titel- och ämnesregister
- *Trender och statistik*

ANSLUT DITT BIBLIOTEK TILL BOKINFO

I abonnemanget (550 kr/mån) ingår:

- En inloggning till *Bokinfo.se*
- SvB:s *utgivningskataloger*
- *Excel-listor* över böckerna i SvB:s utgivningskataloger

MEJLA OSS PÅ INFO@BOKINFO.SE SÅ
HJÄLPER VI DIG ATT KOMMA IGÅNG

Varför bråkar föreningen i Ifla? Svaret handlar om demokrati och ansvar. Det är ansvarslöst att inte våga ta konflikter.

”**V**i vill bara ha en trevlig konferens, bara så att du vet det, och det är inte alla som uppskattar att Sverige skriver en massa om interna Ifla-frågor.”

Ungefär så avslutas ett mejl till mig angående kontroverserna inom Ifla. I ett annat mejl uppmanas jag att ta Biblioteksbladets chefredaktör i kragen så att föreningens tidning slutar publicera artiklar om Ifla. Gör jag inte det hotar avsändaren att vända sig till en advokat.

Att någon i en internationell organisation med uttalat syfte att arbeta för tryckfrihet och yttrandefrihet skickar ett mejl till mig som generalsekreterare och i princip hotar med juridiska konsekvenser om den publicistiskt fristående tidningen inte slutar publicera artiklar om organisationen är häpnadsväckande. Föreningen agerar efter flera och långvariga diskussioner i styrelsen. Tidningen Biblioteksbladet har ett fritt publicistiskt uppdrag.

Så varför bråkar föreningen i Ifla?

Svaret är enkelt. Medlemsdemokrati. Och ansvar.

DET SENASTE HALVÅRET har varit turbulent och graden av engagemang i Ifla-krisen speglar nog den allmänna inställningen till att vara medlem eller ej. Den svenska bibliotekarietår är splittrad, vissa ser Ifla som en god chans till kompetensutveckling ur ett internationellt perspektiv medan andra ser en byråkratisk organisation med förlegade strukturer. Vi uppfattar

olika. Som generalsekreterare ser jag stora vinster med ett medlemskap eftersom Iflas kansli utgörs av kunnig personal som alltid står till tjänst i till exempel komplicerade upphovsrättsfrågor. Oneliners som *We are Ifla* kan jag klara mig utan.

Men Ifla bygger på ett starkt medlemsengagemang och att medlemmarna finns över hela världen, och därför är ett visionsarbete motiverat. Ifla har den senaste tiden givit intryck av att vara en toppstyrd organisation som inte ger utrymme för medlemmar mer än som passiva deltagare på ett årsmöte. Den här kulturen behöver förändras. En demokratisk organisation måste arbeta med styrning som alla förstår och känner sig delaktiga i.

SVERIGE HAR VARIT aktivt på flera av de senaste årsmötena, vi har agerat i frågan om medlemsavgifter, skrivit motioner och vi har fått starkt medhåll från andra medlemmar. Det är att ta ansvar för gemensamma värderingar. Men vi måste också förändra dålig kultur. Det är ansvarslöst att inte våga ta konflikter och låta allt gå vidare som om ingenting hänt. Om man väljer den vägen missbrukar man den del av medlemskapet som kräver föreningsengagemang. Demokrati innebär inte att det alltid är trevligt. Demokrati innebär att ta ansvar för medbestämmande

Vi kommer att fortsätta med det arbetet tillsammans inom Ifla. Att jag skulle ta chefredaktören i kragen? Ja, vi vet ju vad en fristående tidning innebär, så välkommen med dumma förslag, men *that's not gonna happen*.

KARIN
LINDER

—
OM ATT IFLA
MÅSTE
FÖRÄNDRAS

Karin Linder är generalsekreterare för Svensk biblioteksörening.

Helhetslösningar för en engagerande biblioteksupplevelse

Tillsammans med biblioteksutvecklingspartners utvecklar Innovative lösningar som ger er möjligheten att arbeta mer effektivt och fördjupa era relationer till samhället. Fråga oss hur dessa verktyg fungerar sömlöst för att forma nya övertygande upplevelser för era användare var de än är.

Begär en produktdemo

 innovative
Part of **Clarivate**

POLARIS LEAP

VEGA LX

INNOVATIVE MOBILE

Abdulrazak Gurnah, Michel Houellebecq, Louise Glück & Isabel Allende

... kanske inte kan komma till ditt bibliotek.
Det kan däremot deras översättare!

Boka in en kväll med någon av våra fantastiska översättare för ett samtal med litteraturen i fokus.

Kontakta oss på
uppdrag@oversattarcentrum.se
för mer information.

Översättarcentrum

SVERIGE HAR HUNDRATALS UNIKA KULTURTIDSKRIFTER

Hur många har du koll på?
Hitta favoriterna på
kulturtidskrifter.se

Föreningen för Sveriges Kulturtidskrifter

FSK

NEX BRITANNICA

Upptäck det engelskspråkiga uppslagsverket Britannica i
NE:s utbud för bibliotek.

Läs mer på [NE.se](https://ne.se)